

SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ

Sociální podnikání

Tým autorů: Vladimír Hyánek, Mirka Wildmannová, Zuzana Rennerová

Obsah

ÚVOD	2
LEGISLATIVNÍ RÁMEC	9
Veřejné politiky vůči sociální ekonomice a sociálnímu podnikání na evropské úrovni (2010-2016)..	9
Veřejná politika vůči sociální ekonomice v Evropě na národní a regionální úrovni (2010-16)	12
Právní úprava sociálního podnikání v ČR.....	12
SOUČASNÁ PRAXE	16
Národní a regionální akční plány a cílené financování	16
Současná praxe v členských státech EU	17
Současná praxe v ČR.....	22
STIMULY A BARIÉRY ROZVOJE SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ	33
SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ: EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ DOPADY.....	36
Ekonomické a sociální dopady (příklady & případové studie)	37
Možná podpora sociálního podnikání	43
ZÁVĚRY DOPORUČENÍ	46
POUŽITÉ PRAMENY.....	48

ÚVOD

“Nobody knows exactly what it is, but everybody knows that it exists.”

Bruno Roelants (Enlarging the Social Economy. <http://www.krakow2004.coop/docs.php>)

Současná ekonomika se vyvinula v nesmírně komplexní systém, v jehož rámci se postupně prosazují nové vztahy mezi institucemi a navíc, samy tyto instituce se mění. Součástí těchto změn je i stírání hranic mezi jednotlivými sektory, kdy vznikají takové subjekty, které kombinují vlastnosti typické pro různé součásti ekonomiky. To je i případ tzv. sociální ekonomiky, která je velmi perspektivním fenoménem.

Tato publikace je určena pro všechny, kdo se chtějí o sociální ekonomice dovědět víc, ať už v dané oblasti nějaké znalosti mají (v tom případě snad nabídneme alespoň inspiraci pro další studium), anebo je prostě zajímavá, jakým způsobem lze řešit řadu sociálních a ekonomických problémů inovativním způsobem. Než přikročíme k hlubšímu rozboru, řekněme si, pro začátek nepříliš detailně, o co vlastně v případě sociálního podnikání jde. Jednoduché vymezení nabízí Holz (2017), který spojuje sociální podnikání s inovativností a navíc ke každému definičnímu rysu nabízí jednu otázku, což současně odkazuje na vědomí toho, že tento fenomén se stále proměňuje. Podle Holze znamená sociální podnikání řešení sociálních problémů:

- prostřednictvím inovativních idejí. (Dá se tedy sociální podnikání považovat za jakousi laboratoř či “oddělení výzkumu a vývoje” ve společnosti?)
- za pomoci podnikatelských, často tržně zaměřených přístupů. (Lze tedy říci, že sociální podnikání překonává tržní selhání)
- v mnoha tematických oblastech: vzdělávání, sociální služby, sociální péče, životní prostředí, zelená energie, regionální ekonomický rozvoj, fairtrade, atd. (Lze tedy říct, že sociální podnikání je univerzálním řešením?)

Na publikaci se podíleli pracovníci Centra pro výzkum neziskového sektoru a Asociace nestátních neziskových organizací, které vdčíme zejména za právní analýzu sociálního podnikání v ČR. To není tak jednoduchý úkol, neboť Česká republika je zajímavým příkladem toho, jak praxe předběhla právní úpravu. Ta totiž u nás zatím chybí, přitom ale v českém prostředí funguje několik desítek a snad i stovek firem, které odpovídají charakteristice sociálního podniku. O to zajímavější je toto pole prozkoumat a porozumět mu.

Sociální podnikání jako „ostrov stability“

Specifické vlastnosti sociálního podnikání, resp. sociální ekonomiky jako celku, vyvstávají zejména v konfrontaci s obchodními firmami i státem během ekonomických problémů. Je zřejmé, že sociální ekonomika vyšla z nedávné hospodářské a finanční krize relativně nepoškozená; naopak, byli jsme svědky toho, jak právě toto období bylo v některých zemích impulsem ke vzniku nových sociálních podniků. V současné době poskytuje tento sektor

placené zaměstnání pro 6,3% pracující populace v EU-28, ve srovnání s 6,5% v roce 2012, což lze bezesporu považovat za úspěch (CIRIEC 2017).

Potenciál růstu sociální ekonomiky v době hospodářské a sociální krize se zdá být evidentní. Sociální ekonomika se vyznačuje vysokým stupněm odolnosti vůči ekonomickým tlakům; navíc se stále rozvíjí, zatímco jiná hospodářská odvětví se potýkají s problémy. Podniky sociální ekonomiky reflektují potřeby takového hospodářství, které sladí sociální, ekonomické a finanční rozměry, které je schopné tvořit bohatství, a není měřeno a posuzováno výhradně z hlediska svého finančního kapitálu, ale také - a především - úrovní svého společenského kapitálu, společenského přínosu. Konečným cílem by vždy mělo být přispět k naplnění obecného, resp. veřejného zájmu, sociální soudržnosti a blahobytu celé společnosti.

Je důležitou skutečností, že významnou roli hraje sociální ekonomika při vytváření zaměstnanosti, usnadňování, resp. zprostředkování udržitelného růstu, sladování služeb s konkrétními potřebami a spravedlivější rozdělování příjmů a bohatství. Aktivita subjektů sociální ekonomiky však mají mnohem širší kontext, a to budování participativní demokracie a sociálního kapitálu. To platí zvláště v případě států, které vstoupily do EU po roce 2004, tedy i pro Českou republiku a další postkomunistické země. Pro ty je typická křehká finanční situace v neziskovém sektoru a také nízká míra zapojení občanské společnosti do vytváření pracovních míst v jednotlivých regionech. To je ostatně viditelné i na statistických údajích: zatímco míra placené zaměstnanosti v sociální ekonomice je v EU jako celku zhruba 6,3%, tatáž míra v "nových" členských státech činí v průměru 2,5%.

Podle Luca Jahiera, prezidenta Various Interest Group EESC, sociální ekonomika obsahuje a obhajuje hodnoty, na nichž Evropská unie kdysi vznikla (článek 3 Smlouvy o EU). Je to jak příležitost, tak i nástroj pro participaci občanů a odpovědnost za udržitelnou budoucnost. Navíc představuje účinný nástroj, který Evropské unii umožňuje přibližovat se svým závazkům v rámci Cílů udržitelného rozvoje (OSN). Jahier konstatuje, že i z tohoto důvodu se zvyšuje pomoc EU poskytovaná prostřednictvím Evropského sociálního fondu sociální ekonomice (CIRIEC 2017).

Koncepce sociální ekonomiky

Charta principů sociální ekonomiky, vytvořená sítí Social Economy Europe, což je celoevropské sdružení reprezentující zástupce sociální ekonomiky, vymezuje principy, jež jsou i v našem prostředí dobře známé a využívané:

- Nadřazenost individuálních a společenských cílů nad kapitálem.
- Dobrovolné a otevřené členství
- Demokratická kontrola členství (netýká se nadací a obdobných subjektů, protože nemají žádné členy)
- Kombinace zájmů členů/uživatelů a obecného zájmu

- Obrana a uplatňování zásady solidarity a odpovědnosti
- Autonomní řízení a nezávislost na veřejných orgánech
- Většina přebytků je využívána pro dosahování cílů udržitelného rozvoje, služeb v zájmu členů nebo v obecném zájmu.

Co je důležité, organizace sociální ekonomiky jsou často charakterizovány vysokou úrovní sociální inovace, resp. inovativnosti (není ovšem nutnou podmínkou). Sociální podnikání může být aktivitou vykonávanou jednotlivci, organizacemi různého typu, stejně jako asociacemi organizací a sítěmi ekonomických subjektů.

Důležité je, že subjekty se mohou stát součástí sociální ekonomiky v jakékoliv části svého životního cyklu a mohou přijmout prakticky jakoukoliv právní formu. Může se jednat o neziskové organizace, mohou vyrůstat z prostředí občanské společnosti, ale mohou být také ukotveny v podnikatelském, či dokonce veřejném sektoru (ITSSOIN, 2013). Podle své definice, je pro sociální podniky přirozená určitá mezisektorovost, resp. lze říci i to, že tyto subjekty jsou do jisté míry popřením striktně sektorového vnímání ekonomiky.

Výzkum EMES, který byl realizován v 15 zemích Evropské unie, vymezuje sociální podnik nového typu a staví jeho definici na dvou kritériích – ekonomických a sociálních:

Ekonomické hledisko:

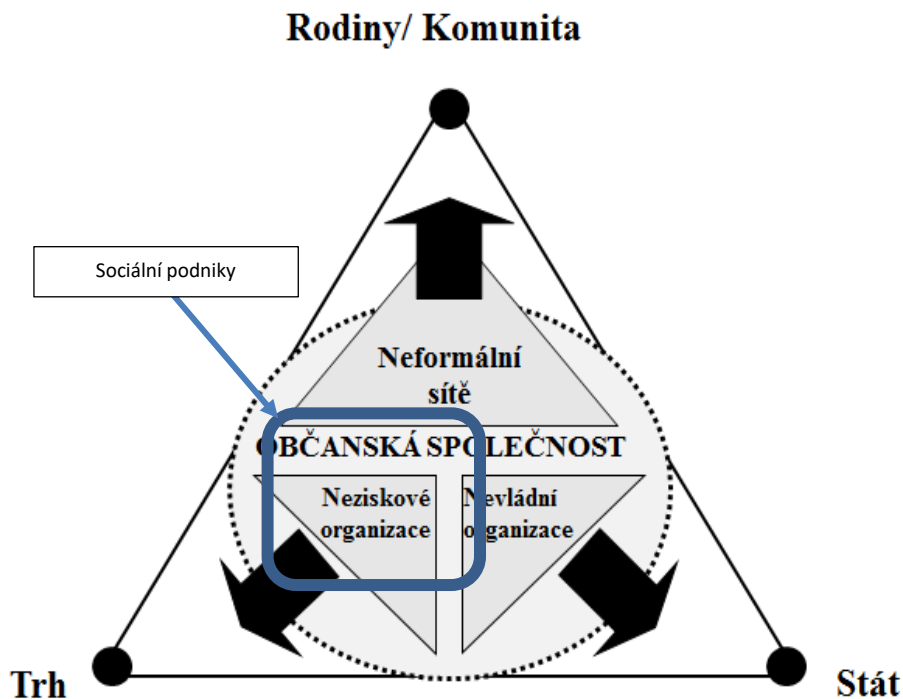
- Trvalé aktivity zaměřené na výrobu zboží a/nebo poskytování služeb
- Vysoký stupeň autonomie.
- Přijetí ekonomických rizik.
- Alespoň minimální podíl placené práce.

Sociální hledisko:

- Hlavní cíl sociálního podniku – prospěch společnosti nebo specifické skupině lidí.
- Sociální podniky vznikají ze skupinové iniciativy.
- Právo rozhodovat není postaveno na výši vloženého kapitálu.
- Participativní charakter, který stojí na zapojení všech zúčastněných aktérů do vykonávané aktivity.
- Omezené přerozdělování zisku.

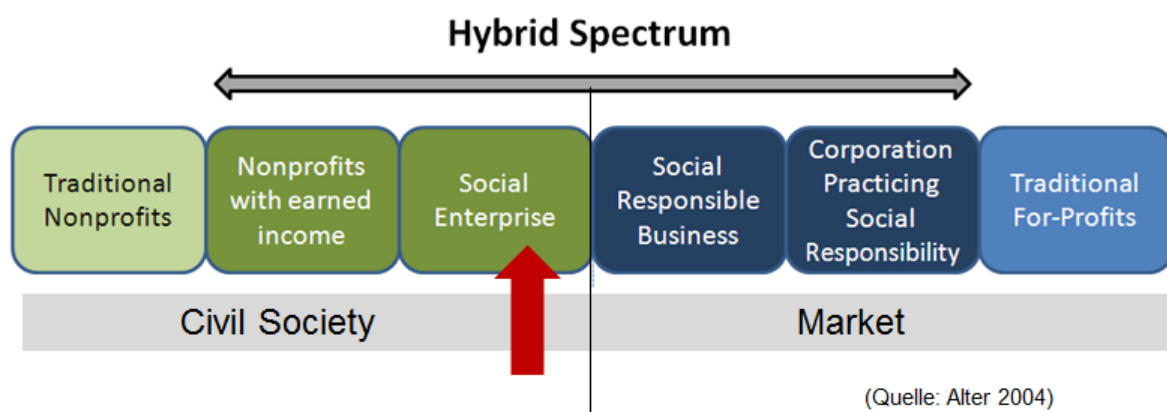
Sociální podniky představují v tomto pojetí sílu, která směřuje v poskytování služeb nebo výroby zboží k cíli prospět komunitě nebo celé společnosti. Dodržení demokratických principů řízení a spravování podniků je důležitou součástí jeho fungování. Sociální podniky jsou také nástrojem dosahování sociální změny, a to v inovativních přístupech k řešení sociálních problémů skrze produkci zboží nebo poskytování služeb, které jsou většinou realizovány neziskovými organizacemi.

Proč je tak komplikované jasně pojmenovat a vystihnout podstatu sociálního podnikání? Proč je tak komplikované jednoznačně institucionálně vymezit vlastnosti a poslání sociálního podnikání? Odpověď je prostá. Je tomu tak proto, že sociální podniky v sobě kombinují vlastnosti zástupců různých sektorů a řadí se tak mezi tzv. hybridní organizace, neboť kombinují několikerou institucionální logiku. Poměrně dobře to znázorňuje následující obrázek:

Zdroj: Holz (2017)

Všimněme si, že tento obrázek rozlišuje mezi neziskovými organizacemi, kde se akcentuje právě vlastnost ne-ziskovosti, a mezi nevládními organizacemi, které jsou také neziskové, ale je zde položen akcent na nezávislost na státu. Ohraničená plocha přibližně označuje prostor, kde lze očekávat působnost sociálních podniků. A můžeme si pomoci ještě jedním obrázkem, znázorňujícím pozici sociálního podnikání v určitém institucionálním spektru:

Zdroj: Holz (2017)

Průkopníci teorie sociálního podnikání v ČR

Ačkoliv byla sociální ekonomika v České republice ještě nedávno spíše terra incognita, a ani dnes to zatím není právě rozkvétající koncept, existují zde jak její praktické projevy, tak i zajímavé teoretické přístupy. Zde uvádíme dva inspirativní české autory, Čepelku a Hunčovou. Není provedeno srovnání jejich přístupů, neboť tyto jsou metodologicky značně odlišné. Důležité je, že zejména pojetí Hunčové je komplexní a autorku lze považovat za jednu z prvních, kdo v českém prostředí na poli teorie s těmito pojmy pracovala a snažila se je zasadit do širšího rámce.

Sociální ekonomika v pojetí Čepelky

Začněme tedy pojetím sociální ekonomiky, jak je ve své práci představuje Čepelka (2003). Pro toto pojetí je charakteristický důraz na rizikové, společensky znevýhodněné skupiny obyvatel. Čepelka uvádí následující „typické znevýhodněné skupiny“:

- nezaměstnaní, zejména dlouhodobě
- noví absolventi škol bez praxe
- lidé s nízkým vzděláním
- lidé předdůchodového věku
- lidé z venkova i měst s nízkými příjmy, jež je ukotvují ve stavu „chronické chudoby“
- drogově závislí
- zdravotně postižení
- duševně nemocní
- matky s malými dětmi
- lidé bez běžného sociálního a rodinného zázemí (např. po dlouhodobé nemoci, po návratu z vězení, bezdomovci, mladiství z dětských domovů, výchovných ústavů, apod.)
- mladí lidé, kteří nemají zajištěnu ani práci, ani bydlení

- přistěhovalci, resp. uprchlíci
- etnické menšiny.

V reálném světě se samozřejmě jednotlivá znevýhodnění mohou kombinovat a kumulovat.

Čepelka uvádí: „O společenské začlenění těchto a dalších skupin usilují v zemích EU partnerství veřejného sektoru s nevládními neziskovými organizacemi a podnikatelskými subjekty. Jedním z prostředků je tzv. sociální ekonomika.“ (str. 91).

Sociální ekonomika je zde vlastně prezentována jako nástroj veřejné moci, dokonce mezinárodní, resp. nadnárodní. Dále je konstatováno, že se v rámci zemí EU postupně prosazuje chápání sociální ekonomiky jakožto části veřejné politiky. Tato veřejná politika směřuje prostřednictvím podpory ziskových i neziskových organizací k zajištění sociální inkluze.

Sociální ekonomika dále dle Čepelky reaguje na nerovnosti, které v důsledku fungování tržního mechanismu vznikají nejen mezi jednotlivci či sociálními skupinami, ale logicky také mezi regiony. Jako klíčové při řešení těchto problémů označuje Čepelka aktivity „komunitního, zejména neziskového sektoru“. Za jeden z rysů tohoto sektoru označuje to, že „jsou dotovány z obecních rozpočtů, státního rozpočtu, z fondů EU anebo ze soukromých darů a sbírek“ (str.91). Je zajímavé, že zdroje řadí právě v tomto pořadí.

Pro sociální ekonomiku tedy podle Čepelky platí:

1. nekryje se s (celým) nestátním neziskovým sektorem
2. není tvořena výhradně neziskovým sektorem

První bod odkazuje na skutečnost, že neziskový sektor je velmi heterogenní, pokrývá organizace naprosto rozdílného charakteru, zaměření a činností. Do prostoru sociální ekonomiky tak nespádají organizace advokačního charakteru, z určité části ovšem také organizace zaměřené na produkci výrobků a služeb, nicméně je velmi obtížné stanovit přesnou hranici.

Druhý bod je patrně ještě zajímavější, resp. zásadnější: zahrnuje do prostoru sociální ekonomiky i jiné než neziskové subjekty, zde lze odkázat na užívané spojení „socially oriented business“, resp. „socially oriented entrepreneurship“.

Za výrazné představitele sociální ekonomiky pokládá Čepelka družstva, zejména pak družstva svépomocná, vzhledem k jejich možnostem zapojit znevýhodněné skupiny obyvatel do sociálního a ekonomického života.

Shrnutí hlavních vlastností sociální ekonomiky, resp. organizací spadajících do tohoto prostoru:

- sociální ekonomika je schopna napomáhat řešení nezaměstnanosti, resp. chudoby (sociální inkluze)

- jejím důležitým rysem je její participativní charakter, který nezahrnuje pouze např. konzultace s klienty, ale i podíl na rozhodování
- sociální ekonomika se podílí na sociální inkluzi znevýhodněných skupin občanů; vymezení znevýhodněných skupin je velmi široké
- sociální ekonomika je jedním z projevů/nástrojů partnerství veřejného a soukromého, resp. nestátního sektoru
- sociální ekonomika se nekryje s nestátním neziskovým sektorem, ani není tvořena pouze neziskovými organizacemi
- sociální ekonomika stojí na rozvoji místních a regionálních služeb, které zvyšují zaměstnanost a zaměstnatelnost
- subjektem typickým pro sociální ekonomiku jsou družstva, kromě nich lze mezi relevantní typy organizací zahrnout (str. 92):
 - malé podniky se statutem veřejné prospěšnosti¹
 - nevládní organizace, které poskytují poradenské služby, např. občanská poradenská střediska
 - občanská sdružení, která se zabývají poskytováním sociálních služeb fyzickým osobám, péčí o kulturní památky, přírodu, zvířata²⁶
 - místní komerční poradenské a vzdělávací firmy, informační střediska, pracoviště vysokých škol (jako tvůrci ucelených metodik, vzdělávacích programů a učebních textů)
 - církevní zařízení jako katolické charity a evangelické diakonie
 - již zmíněná družstva a podpůrné spolky
 - samostatně výdělečné činné osoby na základě živnostenských oprávnění
 - centra denních služeb (tj. NNO poskytující služby přechodného a podporovaného zaměstnávání a chráněné dílny)
- v EU převládající družstevní svazy - Rada EU přijala pro rok 2001 směrnici k zaměstnanecké politice, v níž ukládá členským zemím rozšiřovat zaměstnanost formou sociální ekonomiky.

Podstatná je ještě jedna citace: „... koncept sociální ekonomiky prochází v současnosti určitou krizí...“ (str. 110). Třebaže není v publikaci dále toto tvrzení podrobněji rozvedeno, domníváme se, že jako určitý neúspěch sociální ekonomiky by mohla být interpretována např. přetrvávající nezaměstnanost, kterou se zemím EU stále nedaří principiálně vyřešit – přitom právě subjekty sociální ekonomiky bývají označovány jako možné řešení problému nezaměstnanosti. Je ovšem fakt, že tato interpretace je účelová a zjednodušená, neboť příčiny tohoto negativního jevu jsou mnohem komplexnější. Je zřejmé, že významným představitelem sociální ekonomiky jsou v ČR i podle Čepelky družstva.

¹ Není zcela zřejmé, co je tímto pojmem myšleno, zda je za firmu považován jakýkoliv ekonomický subjekt, anebo jde skutečně o firmu, jak jsme ji zvyklí vnímat (tedy klasická „for-profit“ organizace)

Ekonomika participativní, demokratická, kooperativní – sociální ekonomika podle Hunčové

Dalším zajímavým zdrojem informací o sociální ekonomice jsou práce M. Hunčové. Hunčová se věnuje problematice sociální ekonomiky v kontextu s fenomény souvisejícími, konkrétně s ekonomikou participativní, demokratickou a kooperativní (Hunčová, 2004). Konstatuje, že sociální ekonomie a sociální ekonomika jsou pojmy, prostřednictvím kterých se dnes země EU pokouší uchopit sociální dimenzi trhu. Souvisí s reformou sociálního státu; jde o reakci na pokles tempa růstu evropských ekonomik (str. 138).

Také Hunčová hovoří o sociální ekonomice v kontextu s participací a řešení problému nezaměstnanosti. Upozorňuje také na skutečnost, že v politikách EU se projevuje snaha o standardizaci pojmu. Za prototyp takového standardu Hunčová považuje družstevní identitu (str. 125) deklarovanou Mezinárodní družstevní aliancí v roce 1995. Zmiňuje také tzv. hybridizaci ekonomiky, tedy formování organizací s vlastnostmi institucí různých typů, různých sektorů. Zřejmě proto hovoří o „hybridních subjektech občanského samosprávného mix sektoru“ (str. 125). Do něj kromě družstev zahrnuje také sdružení majetku za účelem alternativní redistribuce (subjekty nadačního typu), neformální sousedskou výpomoc, obce, dobrovolná sdružení obcí, obecní podniky, ale také veřejně prospěšné práce. Zřejmý je akcent na svépomoc a participaci.

Sociální ekonomika se neomezuje na přesně vymezené právní formy, naopak, ty se v různých státech liší. Za jádro sociální politiky jsou podle Hunčové považována především tzv. autentická družstva, vzájemné pojišťovny, občanská sdružení a nadace. Hunčová ve svých pracích a přednáškách pohlíží na sociální ekonomiku z mnoha různých kritérií. Její přístup je bezesporu z vědeckého hlediska zajímavý a inspirativní.

Velmi důležitá je Hunčovou citovaná pasáž ze zprávy Výboru pro regiony EU z r. 2002, která hovoří nikoli o sociální ekonomice, ale přímo o sociálních podnicích, které „... se liší od tradičně chápaných soukromých a podnikatelských společností tím, že nejsou orientovány na zisk, ale zakládají se na angažovanosti jednotlivců, jsou otevřené a transparentní v řízení, demokratické a založené na součinnosti občanů.“ Tyto podniky a sdružení aktivních občanů reagující na místní potřeby mají místní kořeny. Jejich aktivity jsou systémově založeny na spolupráci prostřednictvím neformálních kontaktů a iniciativ, a nikoli na konkurenci.

LEGISLATIVNÍ RÁMEC

Veřejné politiky vůči sociální ekonomice a sociálnímu podnikání na evropské úrovni (2010-2016)

Úvodem lze rozčlenit evropské země do tří skupin podle toho, jakým způsobem se zde koncept a praxe sociálního podnikání rozvíjejí a jak jsou obecně vnímány veřejností i veřejnou správou.

1. země, ve kterých je koncepce sociální ekonomiky široce uznávána: ve Španělsku, ve Francii, Portugalsku, Belgii a Lucembursku se sociální ekonomika a sociální podniky těší

největšímu uznání veřejnými orgány a akademickým a vědeckým světem, ale také obecně ve společnosti a v ekonomice. První dvě země jsou ovšem výjimečné, protože Francie je místem vzniku tohoto konceptu a Španělsko v roce 2011 schválilo první evropský národní zákon o sociální ekonomice.

2. země, kde se koncept sociální ekonomiky setkává s určitou střední úrovní uznání: lze sem zahrnout země jako je Itálie, Kypr, Dánsko, Finsko, Švédsko, Lotyšsko, Malta, Polsko, Spojené království, Bulharsko, Řecko, Maďarsko, Irsko, Rumunsko a Slovinsko. V těchto zemích koncepce sociální ekonomiky koexistuje vedle jiných konceptů, jako je například neziskový sektor. Ve Spojeném království je nízká úroveň povědomí o sociální ekonomice v kontrastu s vládní politikou podpory sociálních podniků.
3. země s nízkou úrovní povědomí o sociální ekonomice: koncept je zde málo známý, jen pomalu se prosazující či zcela neznámý: Česká republika, Estonsko, Německo (i když zde můžeme hovořit o vyšší úrovni povědomí o sociální ekonomice, než je tomu třeba v ČR), Lotyšsko, Litva, Malta, Nizozemsko, Slovensko či Chorvatsko. V těchto zemích jsou relativně známější pojmy jako neziskový sektor, dobrovolný sektor nebo nevládní sektor.

Pokud jde o tyto související a relativně nové pojmy, nejznámější v zemích EU jsou neziskový, třetí sektor, občanská společnost a dobrovolný sektor, sociální odpovědnost podniků, sociální podniky a sociální inovace. Jiné pojmy jako "cirkulární ekonomika" nebo "kolaborativní ekonomika" ukazují vzestupný trend ve znalostních úrovních ve většině zemí EU, zatímco pojmy "common good economy" a "solidární ekonomika" mají v mnoha zemích EU potíže s tím, že jsou zde známy jen povrchně nebo vůbec.

Komplexní právní vymezení sociálního podnikání ovšem v právu EU absentuje. K dispozici jsou pouze dílčí regulace, jako například nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 346/2013 ze dne 17. dubna 2013 o evropských fondech sociálního podnikání, které stanoví jednotné požadavky a podmínky pro správce subjektů kolektivního investování, jež chtějí při nabízení kvalifikovaných fondů sociálního podnikání v EU používat označení „EuSEF“. I přesto však představuje sociální podnikání stěžejní prvek evropského sociálního modelu, a dne 25. října 2011 bylo dokonce prohlášeno za jednu z politických priorit EU. Předseda Evropské komise oznámil tzv. Iniciativu pro sociální podnikání (Social Business Initiative), která sleduje tři hlavní cíle: 1. zlepšení právního prostředí pro sociální podnikání; 2. zlepšení „viditelnosti“ sociálního podnikání (tj. povědomí o dané problematice); 3. zlepšení přístupu sociálních podniků k financování. Z dalších aktů relevantních pro oblast sociálního podnikání lze zmínit směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/24/EU ze dne 26. února 2014 o zadávání veřejných zakázek a o zrušení směrnice 2004/18/ES, která v čl. 20 umožňuje členským státům vyhradit právo účasti v zadávacím řízení pouze „chráněným dílnám a hospodářským subjektům, jejichž hlavním cílem je sociální a profesní začlenění osob s postižením nebo osob znevýhodněných,“ resp. právo vyhradit plnění veřejných zakázek „v rámci programů chráněného zaměstnání, pokud alespoň 30 % zaměstnanců těchto dílen, hospodářských

subjektů nebo programů jsou osoby s postižením nebo osoby znevýhodněné.“ Dále je možné uvést

- zprávu Evropského parlamentu o sociální ekonomice ze dne 26. ledna 2009, 2008/2250(INI);
- sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů Za sociální investice pro růst a soudržnost – včetně provádění Evropského sociálního fondu v období 2014-2020, sdělení COM/2013/083;
- stanoviska a zprávy Evropského hospodářského a sociálního výboru (např. The Social Economy in the European Union 2013 apod.).

Mezi lety 2009-2017 evropské instituce implementovaly několik iniciativ souvisejících se sociální ekonomikou, resp. se sociálními podniky, které jsou klíčovou součástí sociální ekonomiky. Otevřela se tak nová etapa evropských veřejných politik. Určité, ovšem velmi omezené, pokroky byly učiněny i v oblasti nových právních forem zaměřených na tuto oblast.

Zaznamenáváme také snahu jak na celoevropské, tak i na národní úrovni posílit povědomí o sociálních podnicích, a to ze strany neziskového sektoru, pro který je sociální podnikání přirozeně atraktivním tématem. Patří sem například evropské konference uspořádané předsednictvím Rady Evropské unie nebo v rámci předsednictví, následného stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru, iniciativy a stanoviska European Parliament's Social Economy Intergroup a v některých případech i stanoviska Výboru pro regiony nebo dokonce i samotné Komise. Poslední relevantní iniciativou bylo přijetí "Madridské deklarace" (23. 5. 2017), která měla poměrně širokou mediální odezvu. Zdá se ovšem, že skutečně markantní zvýšení informovanosti o sociální ekonomice bude vyžadovat posun z makroúrovně na mikroúroveň. Evropské programy založené na ESF měly jistě významné strukturální efekty, a to jak na vnitrostátní, tak i na mezinárodní úrovni, a to při zapojování a posilování evropské sociální ekonomiky z hlediska vzniku a rozšiřování federací, sítí, výzkumu, kultury a politik. Na druhé straně se fondy a programy EU potýkají se značnými obtížemi, co se týče jejich přístupnosti pro lokální sítě.

Veřejná politika: finanční a politické oblasti

Důležitý posun v politické agendě Evropské komise týkající se sociální ekonomiky nebo konkrétněji sociálních podniků, se uskutečnila v roce 2011, kdy Komise začala aplikovat tzv. "Iniciativu sociálního podnikání (Social Business Initiative, SBI). SBI vymezuje politickou agendu Evropské komise s 11 klíčovými akcemi. Jedna osa se zaměřuje na zlepšení soukromého i veřejného financování.

Za účelem zvýšení zájmu soukromých investorů o sociální podniky bylo schváleno nařízení 346/2013 o evropských fondech sociálního podnikání (EuSEF). Program pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI) byl také vytvořen ve spolupráci s dalšími finančními iniciativami, jako je nástroj záruk EaSI (EaSI Guarantee Instrument), EaSI Capacity Building Investments Window a Social Impact Accelerator (SIA).

Co se týče veřejných financí, cíl "podpory sociální ekonomiky a sociálního podnikání" byl převeden na ERDF a ESF. Evropská rozpočtová politika, která by se specificky týkala sociální ekonomiky, se však zcela nevytratila a stále s ní lze do budoucna počítat. Také již zmíněná Madridská deklarace po takové politice volá.

Studie CIRIEC poukazuje na význam hlavního finančního nástroje EU, tedy ESF. Mezinárodní setkání a sítě, iniciativa LEADER a evropské směrnice a právní předpisy se také ukázaly jako klíčová opatření. Kongresy a sítě byly identifikovány jako nástroj pro vytváření strukturálních a "osvětových" efektů, jako je koordinace občanské společnosti evropské sociální ekonomiky. Nové nástroje, které byly v poslední době zavedeny (EFSI, EaSI, COSME, atd.), vykazovaly malý nebo žádný dopad, zejména ve státech Středomoří a východní části EU.

Veřejná politika vůči sociální ekonomice v Evropě na národní a regionální úrovni (2010-16)

V posledních sedmi letech většina evropských zemí věnovala a věnuje pozornost tvorbě právních předpisů týkajících se sociální ekonomiky. Specifické zákony o sociální ekonomice byly přijaty na národní úrovni ve Španělsku (2011), v Řecku (2011 a 2016), Portugalsku (2013), Francii (2014) a Rumunsku (2016) a na regionální úrovni v Belgii (Flandry) a ve Španělsku (Galicie).

Kromě toho se v tomto období objevily nové právní normy, návrhy a další institucionální iniciativy, jako jsou systémy akreditace, ocenění a rozsáhlé národní víceleté plány, které odhalují rostoucí zájem vlád o tuto oblast. Byly také přijaty reformy pro specifické části sociální ekonomiky (sociální třetí sektor, sociální podniky třetího sektoru, družstva a další), a to například v Itálii a ve Španělsku.

Právní úprava sociálního podnikání v ČR

Historie tradičních subjektů sociální ekonomiky, jakými jsou družstva, dobročinné spolky, svépomocná hnutí, nadace či charity, je na území českých zemí velmi rozmanitá a sahá až do první poloviny 19. století. Občanské iniciativy nabývaly dále na významu během hospodářské krize ve 20. a 30. letech 20. století. K přerušení vývoje došlo až v období druhé světové války a po nastolení totalitního režimu v roce 1948. Samotný pojem „sociální podnikání“ se však v České republice objevil teprve na přelomu roku 2000. Vlastní rozmach sociálního podnikání nastal po vypuknutí hospodářské krize v roce 2008.

Přestože bylo sociální podnikání začleněno do Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky do r. 2030, který schválila vláda ČR usnesením č. 37 ze dne 11. ledna 2010, ke dni zpracování této analýzy neobsahuje český právní řád legální definici ani komplexní úpravu sociálního podnikání. Uvedený pojem tak, jak je vymezen a chápán v teoretickém, resp. doktrinárním pojetí, je pouze objektem regulace řady právních předpisů, zejména

- zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky;
- zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, a navazující daňověprávní legislativy, především zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů;
- zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů;
- zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů;
- zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů;
- zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „NOZ“);
- zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOK“);
- zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů;
- zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.

I když po komplexní úpravě volají jak samotné sociální podniky, tak veřejná správa a instituce poskytující finanční podporu, pro sociální ekonomiku v České republice nadále chybí zastřešující právní rámec. Většina sociálních podniků vykazuje právní formu společnosti s ručením omezeným (§ 132 a násl. ZOK) nebo obecně prospěšné společnosti, v menší míře pak zákonného spolku (§ 214 a násl. NOZ), sociálního družstva (§ 758 a násl. ZOK), veřejné obchodní společnosti (§ 95 a násl. ZOK) či akciové společnosti (§ 243 a násl. ZOK). Jako sociální podniky působí v praxi také církve a náboženské společnosti a osoby samostatně výdělečně činné. Aby byla zachována autonomie sociálního podniku, musí se vždy jednat o subjekt soukromého práva. Naproti tomu je třeba odmítnout zažité označení „chráněná dílna“, které již nemá oporu v platném právu a splývá s legislativním pojmem chráněného pracovního místa, jenž je definován v § 75 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Jak se ukazuje, vznik sociálního družstva se navzdory očekáváním prozatím neseťkal s příliš pozitivním ohlasem a zájmem u sociálních podnikatelů, kteří raději upřednostňují jiné právní formy. Jedním z hlavních důvodů nízkého výskytu sociálních družstev může být rigidnost úpravy obsažené v ZOK, která byla inspirována zahraniční praxí zejména integračních sociálních podniků a která obsahuje řadu přísných omezení. Jako příklad lze uvést podmínku zachování majetku (tzv. asset lock) či nemožnost zajišťovat splnění povinností jiných osob, resp. pracovat se zajištěným dluhem.

S absencí definice subjektů sociálního podnikání se pojí i absence registru sociálních podniků. Nejpřínosnějším nástrojem k analýze sociálního sektoru v České republice je tak „Adresář sociálních podniků“, jenž je dostupný na internetové adrese <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku> a který spravuje P3 - People, Planet, Profit, o.p.s. Sociální podniky se do toho adresáře registrují dobrovolně a deklarují, že jejich činnost odpovídá principům sociálního podnikání. P3 - People, Planet, Profit, o.p.s., současně provádí každoročně dotazníkové šetření s cílem zmapovat aktuální stav sociálních podniků v České republice a identifikovat hlavní problémy, s nimiž se při své činnosti potýkají. Jedná se o jediný průzkum svého druhu u nás.

První významný krok k implementaci konceptu sociálního podnikání do českého právního řádu učinila vláda premiéra Bohuslava Sobotky. V návaznosti na Programové prohlášení vlády, schválené dne 12. února 2014, a v souladu s Plánem legislativních prací na rok 2016 předložil na jaře 2017 ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu ve spolupráci s ministryní práce a sociálních věcí a ministrem průmyslu a obchodu k projednání návrh věcného záměru zákona o sociálním podnikání. Úprava zavádí pravidla pro sociální podniky i jejich podporu a výhody; vymezuje znaky sociálního podnikání, definuje pojmy sociální podnik a integrační sociální podnik, upravuje správní řízení o přiznání a odnětí statusu sociálního podniku, stanoví podmínky kontroly dodržování kritérií pro přiznání statusu a určuje gestora agendy. Věcný záměr předmětného zákona byl schválen Legislativní radou vlády dne 9. března 2017 a vládou ČR dne 15. května 2017. Norma měla původně platit od letošního roku, do podzimních voleb 2017 se však již nestihne projednat. Jedním z důvodů prodlevy mělo být i projednávání návrhu zákona o statusu veřejné prospěšnosti.

Hlavním záměrem předkladatelů bylo podpořit rozvoj sektoru sociálního podnikání v České republice vytvořením jednotného právního rámce. Jak již bylo uvedeno výše, v současné době panuje v pojetí pojmových znaků subjektů sociálního podnikání značná nejednotnost, která se projevuje i tím, že jednotlivé ústřední orgány státní správy si stanoví – zejména pro účely poskytování finanční podpory – vlastní definice sociálních podniků. Podpora namířená na tyto podniky pak nemusí vždy dosáhnout potřebného cíle a stejně tak není zajištěn ani synergický efekt jednotlivých podpor. Předloha definuje sociální podnikání jako podnikatelskou činnost zaměřenou jak na dosahování zisku, tak na naplňování společensky prospěšného cíle. Sociální podnikání má vznikat a rozvíjet se na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního, přičemž všechny tyto principy mají současně reflektovat místní zdroje a potřeby. Mezi klíčové znaky sociálních podniků by měl patřit důraz na dobré mravy vně i uvnitř podniku a transparentní nakládání se ziskem, který bude muset být z více jak 50 % poukázován na další rozvoj sociálního podniku nebo deklarovanou společensky prospěšnou činnost. Z institucionálního hlediska nevytváří předloha novou právní formu a vychází z koncepce statusu sociálního podniku a integračního sociálního podniku. Uvedené statusy budou moci po splnění podmínek zajišťujících transparentnost a společenskou prospěšnost sociálních podniků získat jak obchodní korporace, tak neziskové organizace (podnikající v rámci vedlejší činnosti), evidované právnické osoby založené církví či náboženskou společností nebo

podnikající fyzické osoby zaměstnávající minimálně jednu osobu v rozsahu celého pracovního úvazku. Nedořešena zůstala otázka případného omezení majetkové účasti obcí v sociálních podnicích.

Návrh na přiznání statusu sociálního podniku bude možné podat až po uzavření alespoň jednoho účetního období, přičemž zápis subjektu do rejstříku bude mít charakter přihlášení se k principům sociálního podnikání. Subjekty, které nebudou disponovat statutem vyplývajícím ze zákona o sociálním podnikání, nebudou oprávněny používat označení sociální podnik. Zákon však nebude dopadat na subjekty automaticky – získání statusu sociálního podniku bude záviset na dobrovolném rozhodnutí a aktivitě každého z nich. O udělení statusu sociálního podniku a integračního sociálního podniku, stejně jako o jejich odnětí by mělo rozhodovat ve správním řízení Ministerstvo práce a sociálních věcí. V případě odejmutí statusu sociálního podniku nebude moci podnik žádat o přiznání statusu dříve než po uplynutí tří let od dne, kdy rozhodnutí o odnětí statusu nabylo právní moci. Status sociálního podniku zajistí podnikům výhody vyplývající z jiných právních předpisů, v případě integračních sociálních podniků se bude navíc jednat o další benefity v rámci aktivní politiky zaměstnanosti nad rámec výhod určených pro běžné sociální podniky. Rozsah benefitů, jež mají kompenzovat sníženou konkurenceschopnost sociálních podniků podmíněnou zaměstnáváním osob s nižší produktivitou práce a vyššími náklady na provoz, měla vymezit Strategie rozvoje sociálního podnikání v České republice; s její přípravou na meziresortní úrovni (zapojení MPSV a MPO) se počítalo do konce roku 2016. Dokument měl definovat i opatření nezbytná pro udržitelnost sociálního podnikání v České republice. Jako gestor celé agendy bylo určeno Ministerstvo práce a sociálních věcí, které by mělo vést seznam sociálních podniků, poskytovat metodickou podporu, provádět kontroly a ukládat sankce. Pro zajištění meziresortní spolupráce v oblasti sociální ekonomiky počítá předloha se zřízením Rady pro rozvoj sociálního podnikání coby poradního orgánu vlády – jejími členy by měli být i zástupci dotčených resortů podle kompetenčního zákona.

Úprava sociálního podnikání má představovat jeden z nástrojů trvale udržitelného rozvoje v České republice. Lze souhlasit s tezí, že norma by v praxi přispěla k modernizaci aktivní politiky zaměstnanosti v podobě zlepšení přístupu znevýhodněných osob na trh práce, posílení aktivního řešení problémů na úrovni obcí a měst, především problémů spojených s chudobou, nerovností a sociálním vyloučením, a k rozvoji místních a regionálních ekonomik. Zákon by dále stanovením pravidel usnadnil rozhodování příslušných orgánů o tom, které konkrétní podniky a jakým způsobem podporovat. Již od roku 2009 je možné na projekty sociálního podnikání získávat dotace ze strukturálních fondů (Evropského sociálního fondu a Evropského fondu pro regionální rozvoj).

Souhrnně lze konstatovat, že přestože se v České republice sektor sociální ekonomiky v posledních letech významně rozvíjí a zájem o zakládání sociálních podniků mezi podnikateli vzrůstá, potenciál sociálního podnikání u nás není ani zdaleka využit.

SOUČASNÁ PRAXE

Národní a regionální akční plány a cílené financování

Národní a regionální akční plány jsou klíčovými politikami pro posílení sociální ekonomiky. Jedná se o významné dohody mezi různými aktéry, zejména mezi vládou a zástupci sociální ekonomiky / neziskového sektoru, ale také s odborovými organizacemi, vysokými školami a dalšími, s cílem zlepšit jejich vzájemné vztahy ve smyslu budoucích synergií. Zahrnují obecně např. stabilní rámce financování, participativní a konzultační programy, strategie rozvoje a zlepšování vztahů a společenských změn.

Na regionální a místní úrovni byla v uplynulém desetiletí vyvinuta dobrá praxe v regionech Andalusie a Murcia na jihu Španělska, které dosáhly nejvyšší míry rozvoje družstev v zemi a v několika regionech Francie a Belgie (Chaves a Demoustier, 2013). V této dekádě lze např. ve Francii nalézt i další příklady dobré praxe v souvislosti s regionálními dopady nového francouzského zákona o sociální ekonomice nebo místními plány na podporu sociálních a solidárních podniků, jako je to v Barceloně (Španělsko).

Na národní úrovni a obecně ve spolupráci s evropskými strukturálními fondy bylo v posledních letech vytvořeno několik národních akčních plánů. Jedná se o případy, kdy jsou operační programy evropských fondů zaměřeny na sociální ekonomiku a sociální začleňování.

V Evropě existuje několik rámců financování sociální ekonomiky. Může jít jak o veřejné zdroje, fondy soukromé, ale také určité smíšené systémy veřejného a soukromého sektoru. Zde se zaměřujeme především na veřejné financování sociální ekonomiky, resp. sociálních podniků.

Veřejné finanční prostředky zaměřené na sociální ekonomiku jsou významným finančním pilířem. EU (např. strukturální fondy) a národní a regionální samosprávy výslovně přidělují prostředky na podporu a rozvoj sociální ekonomiky (opět, známe i v českém prostředí). Jedná se například o tradiční dotační programy na podporu družstev a zaměstnání v družstvech či jiných typech sociálních podniků v Německu, Itálii či Španělsku. Existuje samozřejmě mnoho alternativ, které lze implementovat v rámci jednotlivých národních systémů.

V posledních letech několik evropských vlád využilo právě tyto formy finančních prostředků. V Belgii podporuje fond Braserio rozvoj dělnických družstev v oblasti Valonsko. Na Kypru nabízí politika sociálních dávek roční dotace na provozní výdaje organizací poskytujících sociální služby (tj. péče o dítě, dlouhodobou péči a další). Ve Francii zavedl nový zákon o sociální ekonomice nové finanční nástroje pro tento sektor včetně Fondu sociálních inovací (FISO). V Itálii byl zřízen fond pro financování sociálních podniků a sociálních družstev. V Česku, jak víme, se nový zákon o sociálních podnicích dostal pouze do formy věcného záměru a nelze předpokládat, že by právě tato právní norma byla v nejbližší době vládní prioritou.

V některých případech se jedná o smíšené fondy spravované vládou a současně organizacemi sociální ekonomiky. Příklady nalzáme například ve Francii, kde fungují Národní fond pro

rozvoj asociativního života (FNDVA) a Národní fond pro rozvoj sportu (FNDS). Jindy zase nalézáme mimorozpočtové financování sociální ekonomiky, tedy typicky fondové financování. Jiné systémy financování jsou založeny na dani z příjmů fyzických osob. Procentuální část daně z příjmu mohou občané přidělit dobrovolným organizacím, tedy i sociálním podnikům. To je případ Itálie a Španělska. Ve Španělsku jsou tyto částky směřovány do speciálního národního fondu pro organizace třetího sektoru, který tak obdrží více než 200 milionů EUR ročně.

Dalším tradičním cíleným zdrojem je příjmy z hazardních her (loterie, hrací automaty). To je případ RAY a Oy Veikkaus AB ve Finsku nebo ONCE - národní organizace pro nevidomé - ve Španělsku. Obdobnou zkušenost máme i v Česku, kde ještě do nedávna šly tyto příjmy do oblasti podpory sportu (tedy ne primárně sociálním podnikům).

Podpora prostřednictvím veřejných zakázek

Po dlouhém období přišla v roce 2014 revize nařízení EU o veřejných zakázkách (směrnice 2014/23; 2014/24 a 2014/25), která otevřela nové příležitosti pro vnitrostátní, regionální a místní vlády, jak podpořit sociální ekonomiku tím, že by usnadnily přístup k veřejným zakázkám právě sociálním podnikům a obdobným organizacím. V postupech zadávání veřejných zakázek jsou nyní povoleny tzv. sociální doložky, což je praxe známá i z České republiky. Toto opatření má samozřejmě různé modifikace. Ve Spojeném království například zákon (Social Value Act) z roku 2012 vyžaduje, aby veřejné subjekty zadávající veřejné služby zvážily, jak by takové služby mohly přinést hospodářské a sociální zlepšení v oblasti, kde budou služby poskytovány. Ve Španělsku města jako jsou Zaragoza, Barcelona a Madrid nedávno představily v nových veřejných zakázkách sociální doložky.

Současná praxe v členských státech EU

V uplynulých dvou desetiletích je evidentní snaha, a to jak na akademické půdě, tak i na úrovni národních statistických úřadů a vlád. V roce 2006 vypracovala CIRIEC pro Evropskou komisi Příručku pro sestavování satelitních účtů sociálních podniků, souběžně s Příručkou OSN pro satelitní účty neziskových institucí (která byla v ČR také skutečně aplikována). Pro potřeby statistického sledování byly také zpracovány další metody. Statistický úřad Francie a Ministerstvo práce Španělska poskytují časové řady o zaměstnanosti v družstevních organizacích a sociální ekonomice. Itálie, Bulharsko, Lucembursko, Česká republika a Maďarsko významně zlepšily statistické údaje zveřejněné jejich národními statistickými úřady, v některých případech využívají metodologii satelitního účtu pro neziskové organizace. Zvláštní zmínku zasluhuje Portugalsko, Polsko a Rumunsko. Tyto tři členské státy EU vypracovávají v posledních letech pravidelné a systematické statistiky pro sociální ekonomiku jako celek. V Portugalsku je to výsledek zákona o sociální ekonomice (2013) a v Polsku je to důsledkem dohody s Evropským sociálním fondem (ESF).

Při prezentaci základních statistických údajů rozlišujeme tři skupiny organizací: družstva a podobné organizační typy, vzájemně prospěšné společnosti a nakonec asociace, nadace a obdobné typy neziskových organizací. Referenčním obdobím je 2014-2015. Následující

přehled zdůrazňuje skutečnost, že evropská sociální ekonomika je důležitým fenoménem jak z ekonomického, tak obecně společenského hlediska.

Evropská sociální ekonomika poskytuje:

- více než 13,6 milionu placených pracovních míst v Evropě
- což odpovídá přibližně 6,3% pracující populace EU-28
- zaměstnávání více než 19,1 milionu lidí, placených i neplacených
- více než 82,8 milionu dobrovolníků, což odpovídá 5,5 milionu zaměstnanců na plný úvazek
- více než 232 milionů členů družstev, vzájemných pojišťoven a podobných subjektů
- více než 2,8 milionů sociálních podniků

Obraz sociální ekonomiky se v jednotlivých zemích EU samozřejmě liší. Zatímco zaměstnanost v sociální ekonomice se v zemích jako Belgie, Itálie, Lucembursko, Francie a Nizozemsko pohybuje mezi 9% a 10% pracující populace, ovšem v nových členských státech EU, jako je Slovinsko, Rumunsko, Malta, Litva, Chorvatsko, Kypr a Slovensko zůstává sociální ekonomika malým, pozvolna se rozvíjejícím sektorem, který zaměstnává méně než 2% pracující populace.

Další zajímavá informace se týká vývoje pracovní síly sociální ekonomiky v době hospodářské krize. Pracovní síla sociální ekonomiky odhalila odolnost tohoto segmentu vůči hospodářské krizi, neboť poklesla z 6,5% pouze na 6,3% z celkové placené pracovní síly v Evropě a ze 14,1 milionu pracovních míst na 13,6 milionu. Snížení objemu placené pracovní síly je větší v družstvech a podobných formách než ve sdruženích či nadacích.

Konečně, měřeno z hlediska zaměstnanosti, jako další měřítka ekonomické síly, asociace (spolky), nadace a jiné podobné formy zůstávají hlavní součástí sociální ekonomiky, která zahrnuje většinu sociálních podniků s přibližně 66% zaměstnanosti v tomto sociálním sektoru.

Případová studie: Sociální podnikání v Německu

Podle dostupných informací, literatury, výsledků mezinárodních výzkumů i osobních rozhovorů s experty se zdá, že právě Německo je pro nás zajímavým a inspirativním příkladem. A to i proto, že stav poznání sociálního podnikání, jakož i jeho uznání odbornou i laickou veřejností a veřejnou správou, je dnes v České republice zhruba na takové úrovni, jako tomu bylo v Německu přibližně před deseti lety. Uvedené příklady ukazují, že praxí se německé realitě přibližujeme (podobné příklady totiž nacházíme i u nás), jakkoliv veřejná politika a uznání ze strany veřejnosti doposud do značné míry chybí.

Verbavoice (Michov)

Oblast činnosti: služby pro sluchově postižené osoby

Formy činnosti: poskytování mobilních, na informačních technologiích založených služeb umožňujících sluchově postiženým účast na běžném životě společnosti (vzdělávání, společenské události, služby veřejné správy, využívání médií, apod.)

V roce 2009 tato organizace na základě analýzy potřeb sluchově postižených vyvinula stejnojmennou platformu VerbaVoice. Klíčovým produktem je online nástroj zprostředkovávající v reálném čase vizualizaci mluvené řeči do formy psaného textu nebo znakového jazyka.

Nyní ovšem tato platforma nejenže umožňuje online převod řeči na text a video ve znakové řeči, ale funguje i na řadě nových zařízení a umožňuje živý přenos různých událostí, jako jsou například politické debaty či různé formy inkluzivního vzdělávání.

VerbaVoice se sama prezentuje jako inkluzivní firma se smíšeným týmem slyšících a neslyšících pracovníků, a to na všech úrovních.

Struktura příjmů: poplatky za služby prostřednictvím systému veřejného sociálního pojištění; růstový kapitál získaný z impact investičního fondu

Právní forma: společnost s ručením omezením

Dialog ve tmě (Dialogue in the Dark)

Oblast činnosti: Pracovní integrace zrakově postižených osob; zvyšování povědomí o této problematice

Formy činnosti: Osoby se zrakovým postižením slouží jako průvodci nebo trenéři na veřejných výstavách a teambuildingových akcích, případně na workshopech probíhajících ve tmě; jde o mezinárodní franšizový systém (což je "model podnikání, ve kterém jsou práva používat obchodní značku a know-how dané společnosti poskytnuta na základě licence jinému podnikatelskému subjektu. Licence s

právem užívat obchodní značku je poskytnuta za úplatu”
<http://franchising.cz/abc-franchisingu/2/fransiza-co-to-je/>).

Princip obdobných aktivit je poměrně rozšířený i v ČR. Zajímavý je však příběh vzniku tohoto sociálního podniku. Koncept Dialogu v temnotě založil Dr. Andreas Heinecke v roce 1988. Po studiích filozofie začal Andreas pracovat v rozhlasové stanici v rodném Baden-Badenu v Německu. Jednoho dne byl požádán, aby vytvořil pracovní školení pro mladého novináře, který ztratil zrak při tragické dopravní nehodě. Andreas neměl hlubší ponětí o tomto zdravotním postižení a nedokázal si představit, jakou by mohl mít život bez zraku hodnotu. Ale setkání s nevidomým novinářem změnilo jeho život. Slepý kolega byl velmi optimistický a přímočarý člověk s velkým smyslem pro humor, který se svým stavem vyrovnal velmi dobře. Andreas pochopil, že slepota obsahuje potenciál, o kterém nikdy dřív nepřemýšlel.

Předsudky spojené se slepotou jsou velmi rozšířeny a Andreas byl svědkem toho, že slepí lidé nemají rovný přístup ke vzdělání ani na trh práce. Rozhodl se pokračovat v práci v oblasti tohoto zdravotního postižení a napadlo ho realizovat zajímavou akci: Proč nevypnout světlo, ztmavit pokoj a pozvat slepé a vidoucí lidi, aby se setkali za podmínek zcela odlišných, než je běžné? Andreas začal experimentovat s lany a zvuky ve tmě a otevřel první výstavu Dialog ve tmě v Německu v roce 1989. A to byl počátek jeho sociálního podnikání.

Struktura příjmů: poplatky za služby, konzultační poplatky od členů franšízy, licenční poplatky, dárci

Právní forma: společnost s ručením omezeným v kombinaci se spolkem

Regionalwert AG

Oblast činnosti: Regionální zemědělský/ekonomický rozvoj

Formy činnosti:	Místní akcionáři investují do fondu; Fond rozvíjí lokální hodnoty nákupem a pronájmem zemědělských podniků a souvisejících podniků, přičemž akcentuje sociální a ekologické výrobní podmínky. Jako uznávaný poskytovatel ekologických služeb je společnost důležitým článkem v místním hodnotovém řetězci (https://www.regionalwert-ag.de/portfolio-items/biomanufaktur/). Regionwert AG chce podněcovat podnikatelské ekologické akce s regionálním významem. Cílem je ekonomicky výnosná potravinová soběstačnost obyvatelstva v konkrétních regionech.
Struktura příjmů:	Příjmy z pronájmu, kapitálové podíly
Právní forma:	organizace veřejného sektoru / akciová společnost (Aktiengesellschaft)

Současná praxe v ČR

Právní formy sociálního podniku mohou být, a ani v ČR tomu není jinak, velmi různorodé:

Fyzická osoba – živnost

Živnost upravuje zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb. Vymezuje živnost jako „soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem“ (Zákon č. 455/1991 Sb.).

Všeobecné podmínky provozování živnosti fyzickými osobami jsou:

- Dosažení věku 18 let
- Způsobilost k právním úkonům
- Bezúhonnost

Společnost s ručením omezeným – s.r.o.

U společnosti s ručením omezeným minimální výše základního vkladu je 1 Kč. S.r.o. může být založena fyzickými nebo právními osobami (právní osoba může být jen jedna). Společnost ručí veškerým majetkem, kdežto společník do výše nesplaceného vkladu. Nejvyšší orgán je valná hromada a statutární orgán tvoří jednatel či jednatele. Výhodou je důvěryhodná právní forma (Zákon č. 90/2012 Sb.).

Akciová společnost – a.s.

Akciovou společnost může založit pouze právní osoba (jedna nebo více). U a.s. je nutné počítat se složením základního kapitálu, rozvrženém na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě. Bez veřejné nabídky akcií je tato částka stanovena minimálně ve výši 2 000 000 Kč. A.s. ručí celým svým majetkem, jednotliví akcionáři neručí za závazky společnosti. Statutární orgán společnosti je představenstvo, nejvyšší orgán je valná hromada. Dále je přítomna dozorčí rada, která dohlíží na výkon působnosti představenstva a na činnost společnosti. Výhodou je důvěryhodná právní forma. A.s. disponuje větším kapitálem (Zákon č. 90/2012 Sb.).

Veřejná obchodní společnost – v.o.s.

Veřejná obchodní společnost je taková společnost, v níž podnikají minimálně dvě osoby a za své závazky ručí celým svým majetkem, a to společně a nerozdílně. Právě to je velkou nevýhodou této formy podnikání – při krachu společnosti může její spoluvlastník přijít o všechno, co vlastní. V případě, kdy je společníkem právní osoba, vykonává společnická práva a povinnosti jí pověřený zmocněnec, kterým může být fyzická osoba.

Družstvo

Družstvo je společnost osob založené za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Družstvo musí mít nejméně 3 členy, maximální počet osob není stanoven. Družstvo ručí celým svým majetkem, členové za závazky družstva neručí. Podstatou družstva je, že členové družstva nevnášejí do družstva peníze, ale většinou jiné majetkové hodnoty. Zákon nestanoví minimální výši členského vkladu, ale pro všechny členy daného družstva musí být stejný. Nejvyšším orgánem družstva je členská schůze, statutárním orgánem je představenstvo, základní dokument se nazývá stanovy a kontrolním orgánem je kontrolní komise. Zákon také upravuje bytové družstvo a sociální družstvo (Zákon č. 90/2012 Sb.).

Sociální družstvo

Sociální družstvo je nová právní forma od roku 2014, která podporuje sociální podnikání. Lze si ho představit jako družstvo, které se zaměřilo na sociální podnikání. Občanská sdružení, která se automaticky stávají spolky, mají možnost se transformovat buď na ústav, nebo na sociální družstvo.

Obecně prospěšná společnost – o.p.s.

Nyní již nelze založit obecně prospěšnou společnost jako samostatnou právní formu, nelze tomu tak po 1.1.2014. Stávající o.p.s. mohou dále existovat nebo se přeměnit na ústav, nadaci nebo nadační fond. O.p.s. poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby a její hospodářský zisk nesmí být použit ve prospěch zakladatele, ale musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb.

Zapsaný spolek – z.s.

Od počátku roku 2014 se občanská sdružení podle nového občanského zákoníku považují za spolky. Základní cíl této právnické osoby se nemění. Spolky jsou stejně jak občanská sdružení založené za naplňování určitého cíle, kterým však není primárně získávání zisku. Ve lhůtě stanoveném zákonem tomu musí přizpůsobit i své názvy (do 2 let) a stanovy (do 3 let). Pokud jim tato právní forma nebude vyhovovat, mohou se transformovat na ústav nebo na sociální družstvo.

Církevní organizace – evidovaná právnická osoba

Církevní právnickou organizaci upravuje zákon o církvích, který nadále zůstává v platnosti a účinnosti. Podle tohoto zákona mohou i nadále vznikat nové právnické osoby. Evidovaná právnická osoba podle tohoto zákona může být orgánem registrované církve a náboženské společnosti nebo účelové zařízení založené pro poskytování charitativních služeb. Podnikání a jiná výdělečná činnost mohou být pouze doplňkovou činností. Rejstřík evidovaných právnických osob církve a náboženské společnosti vede ministerstvo kultury.

V České republice jsou nejčastějšími formami sociálního podnikání společnosti s ručením omezeným (s.r.o.) zastoupené ve 44,7% případů, obecně prospěšné společnosti (o.p.s.) se 25,6% podnikatelských jednotek, s větším odstupem pak zapsané spolky/občanská sdružení (z.s./o.s.) a podnikatelé podnikající na základě Živnostenského zákona. Družstva, která jsou jinde typickou formou sociálního podnikání, se vyskytla pouze v 7,3% případů (Wildmannová 2017). Důvodem, proč jsou nejvíce preferovanou formou sociálního podniku společnosti s ručením omezeným, je snadné založení, kdy stačí aspoň jeden jednatel a požadavek na nízkou výši základního kapitálu. Naproti tomu družstva musí mít dle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, aspoň tři členy a právní regulace jejich činnosti je odlišná (např. ujednání o rozhodování v družstvu či práva a povinnosti členů).

Rozložení sociálních podniků dle právní formy podnikání v ČR

Typ právní formy sociálního podniku	ČR (v %)
Společnost s ručením omezeným	44,7
Obecně prospěšná společnost	25,6
Spolek/Občanské sdružení	9,6
Podnikání dle živnostenského zákona (OSVČ)	7,3
Družstvo	6,4
Církevní organizace	3,2

Akciová společnost	0,9
Veřejná obchodní společnost	0,5
Jiná	1,8

Zdroj: vlastní zpracování dle www.ceske-socialni-podnikani.cz

Podle právní formy podnikání je možné usuzovat velikost sociálního podniku co do počtu zaměstnanců, tak do velikosti obrátu a zisku, přičemž platí, že vyšší počet zaměstnanců a rovněž vyšší obrát mají spíše obchodní společnosti, družstva, akciová společnost a veřejná obchodní společnost, než sociální podniky provozující svou činnost na základě živnostenského zákona v případě osob samostatně výdělečně činných.

V případě obecně prospěšných společností, občanských sdružení, neziskových organizací není cílem tvorba zisku a proto je cílem, aby se výnosy vyrovnaly nákladům.

Pouze u subjektů registrovaných v obchodním rejstříku, tj. obchodních společností, církevních organizací, občanských sdružení, obecně prospěšných společností, neziskových organizací, obcí a příspěvkových organizací můžeme z veřejně dostupných dokumentů zjistit údaje o výnosech a nákladech ve stanovené struktuře, hospodářském výsledku a tržbách, počtu pracovníků a také zdrojích financování, které je v mnoha případech tvořeno dotacemi.

Sociální podniky v ČR se začaly zakládat v 90. letech minulého století. K největšímu nárůstu sociálních podniků došlo v letech 2009 – 2014, kdy v každém roce z tohoto rozmezí bylo založeno alespoň 10 takových organizací. Rekordní hodnoty bylo dosaženo v roce 2012, významně silné byly také roky 2011 a 2013, kdy vzniklo 38 nových sociálních podniků. Zásadní úlohu při zakládání sociálního podniku i programy na podporu sociálního podnikání. Koncept sociální ekonomiky a sociálního podniku se dostal v ČR na pořad dne v souvislosti s možností čerpat prostředky z Evropských strukturálních fondů na podporu rozvoje.

Pokud si provedeme analýzu regionálního rozložení sociálních podniků v České republice, můžeme identifikovat tři největší shluky, ve kterých je koncentrace sociálních podniků nejvyšší. První shluk zahrnuje 66 podniků na území Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, což je 30% z celkového počtu sociálních podniků na území ČR. Důvodem je, že v tomto regionu je koncentrace ekonomických aktivit v rámci ČR obecně nejvyšší a také zde má nejvíce firem svoje sídla. Druhým nejpočetnějším shlukem jsou sociální podniky v Jihomoravském kraji, kde sídlí 25 sociálních podniků (11,4% z celkového počtu). Třetím a čtvrtým nejpočetnějším shlukem jsou sociální podniky v Olomouckém a Moravskoslezském kraji, kde je po 20 sociálních podnicích (9,1%). Nejméně sociálních podniků je v Karlovarském a Libereckém kraji, dále pak v Pardubickém kraji, na Vysočině a v Plzeňském kraji. To, že na posledním místě skončil Karlovarský kraj, není příliš překvapivé, jelikož se jedná o region s obecně nejnižší ekonomickou výkonností v ČR, na druhou stranu by rozvoj sociálního

podnikání tomuto kraji určitě prospěl, jak s ohledem na strukturální nezaměstnanost, tak na nejvyšší počet pracovníků se základním vzděláním, kteří by právě v sociálních podnicích mohli najít uplatnění.

Cílovou skupinou sociálních podniků jsou nejčastěji lidé se zdravotním postižením a osoby dlouhodobě nezaměstnané. Tyto dvě skupiny tvoří podíl skoro 52 % ze všech cílových skupin. To koresponduje s tím, že v ČR je sociální podnikání často vnímáno jako zaměstnávání zdravotně handicapovaných či jinak znevýhodněných osob. Dalšími často zastoupenými skupinami jsou mládež a mladí dospělí v obtížné životní situaci, lidé pečující o rodinné příslušníky či etnické menšiny.

Financování sociálního podniku a použití zisku

Finanční vztahy a hospodaření sociálního podniku jsou podřízeny obecně prospěšnému cíli uvedenému ve stanovách nebo zakládací listině. Hospodaření sociálního podniku směřuje k dlouhodobé ekonomické stabilitě a udržitelnosti.

Případný zisk z účasti na trhu je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku nebo pro naplnění jeho obecně prospěšných cílů. Sociální podnik nese ekonomická rizika (např. prostřednictvím podílu členů na majetku, financování a rozhodování).

Sociální podnik může být podporován na základě vícezdrojového financování, což kromě vygenerovaného zisku mohou být tyto zdroje:

- Granty poskytované soukromými donátory či nadacemi
- Dotace poskytované krajskými úřady, či obcemi a městy
- Evropská unie prostřednictvím cílených operačních programů na rozvoj sociálního podnikání a programů vytvářených pro MAS
- Dotace v rámci aktivní politiky zaměstnanosti, např. dotace na podporu chráněných dílen a chráněných pracovních míst, úhradou nákladů v rámci pracovní rehabilitace apod.

Náhradní plnění

Zákon č. 435/2004 o zaměstnanosti v paragrafu 81 říká, že zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele. Povinný podíl činí 4%. Povinnosti zaměstnavatelé mohou plnit odebíráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50% zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, nebo zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům.

Zaměstnavatel má na výběr několik možností, jak dostát povinnosti:

- Zaměstnávat handicapované spoluobčany, může je zaměstnávat přímo

- Odebírat výrobky či služby od zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než polovinu osob se změněnou pracovní schopností,
- Využít možnost odvodu do státního rozpočtu nebo vzájemnou kombinací způsobů uvedených výše.
- Zaměstnavatelé mohou také zřizovat chráněná pracoviště či místa v chráněných dílnách. Na jejich zřízení mohou obdržet od úřadu práce příspěvek.

Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek v rámci zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách

Jedním z nástrojů implementace společensky odpovědného chování sociálního podnikání v praxi by měl sloužit institut společensky odpovědného zadávání veřejných zakázek. Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek můžeme v rámci zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, opřít o následující parametry:

Par. 101 Zvýhodnění dodavatelů zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením:

(1) Stanoví-li tak zadavatel v oznámení či výzvě o zahájení zadávacího řízení, může se zadávacího řízení účastnit pouze dodavatel, který zaměstnává více než 50% osob se zdravotním postižením podle zvláštního právního předpisu z celkového počtu zaměstnanců dodavatele.

(2) Skutečnost, že dodavatel zaměstnává více než 50% osob se zdravotním postižením podle odstavce 1, musí být dodavatelem uvedena v nabídce společně s potvrzením Úřadu práce České republiky – krajské pobočky nebo pobočky pro hlavní město Prahu nebo s potvrzením nebo rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení, která se týkají osob se zdravotním postižením.

(3) Při použití tohoto ustanovení je vyloučena možnost prokazovat skutečnosti podle odstavce 2 prostřednictvím jiných osob.

(4) Účastní-li se otevřeného řízení, užšího řízení nebo zjednodušeného podlimitního řízení při zadávání podlimitní veřejné zakázky na dodávky nebo služby dodavatel zaměstnávající více než 25 zaměstnanců, z nichž je více než 50% zaměstnanců osobami se zdravotním postižením, je pro hodnocení nabídek rozhodná výše nabídkové ceny tohoto dodavatele snižena o 15%. Ustanovení par. 82 odst. 4 tím není dotčeno.

(5) Skutečnosti podle odstavce 4 musí dodavatel prokázat ve vztahu ke každému ze čtyř předchozích kalendářních čtvrtletí přede dnem zahájení zadávacího řízení. Pro zjištění celkového počtu zaměstnanců dodavatele a zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, je rozhodný průměrný čtvrtletní přepočtený počet zaměstnanců podle zvláštního právního předpisu.

Konkrétní požadavky může zadavatel uvést v rámci vhodné části zadávacích podmínek. S ohledem na praxi se vhodným způsobem jeví

- Zapracování sociálních otázek do kvalifikačních předpokladů dodavatelů
- Zapracování sociálních otázek do hodnotících kritérií (např. zvýhodnění sociálních podniků, splnění určitých sociálních nebo environmentálních požadavků),
- Zapracování sociálních otázek do smluvních podmínek (jedná se zejména o požadavky, kterými zadavatel neplánuje omezit okruh potenciálních dodavatelů, ale kterých dodržení lze vyžadovat s ohledem na charakter zakázky a její sociální nebo environmentálních aspektů).

Uvedené možnosti však nejsou navzájem alternativami, ale lze je kombinovat, nicméně vždy za dodržení pravidla, že předmětem hodnocení nemůže být to, co bylo po dodavatelích vyžadováno v rámci prokazování kvalifikace.

Zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných osob

Praktickým příkladem sociálně odpovědného zadávání může být požadavek zadavatele, uvedený v zadávacích podmínkách veřejné zakázky na stavební práce, kde požaduje, aby se vítězný dodavatel zavázal, že alespoň 10 % z celkového počtu pracovníků dodavatele, kteří se budou podílet na plnění zakázky, bude pocházet z řad dlouhodobě nezaměstnaných osob.

Samozřejmě není možné požadovat, aby dodavatel již v době podání nabídky zaměstnal dlouhodobě nezaměstnané osoby, ale je možné, aby se k takové povinnosti zavázal a před podpisem smlouvy prokázal, že svou povinnost splnil a zaměstnal požadovaný podíl pracovníků z řad dlouhodobě nezaměstnaných. Zpravidla se dá očekávat, že nezaměstnaní budou z regionu, ve kterém bude zakázka realizována. Požadavek je tedy vhodný zejména pro obce, které na svém území budou realizovat veřejnou zakázku na stavební práce. Kromě splnění zakázky takový postup přináší i přidanou hodnotu, kterou je zaměstnání dlouhodobě nezaměstnaných místních obyvatel po celou dobu plnění zakázky. Pro vítězného dodavatele splnění povinnosti nepředstavuje žádné náklady navíc, v konečném důsledku může zjistit, že náklady na místní pracovníky jsou nižší než ty, které by musel dovážet.

Uvedený postup je vhodný například u zmíněných stavebních pracích, méně vhodným bude v případě, kdy předmětem veřejné zakázky bude např. poskytování právních služeb nebo vysoce odborných prací v oblasti IT. Zadavatel, s přihlédnutím k okolnostem a charakteru zakázky, může v takovém případě stanovit odlišné podmínky, které se můžou týkat např. zaměstnávání určitého počtu postižených osob.

Vyhrazení plnění veřejné zakázky dodavatelům, kteří zaměstnávají víc než 50 % osob se ZP

Dle stávající úpravy zákona o veřejných zakázkách může zadavatel v zadávací dokumentaci nebo ve výzvě k podání nabídek stanovit, že zadávacího řízení se může účastnit pouze dodavatel, který zaměstnává více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců. Tuto skutečnost je dodavatel povinen prokázat již v nabídce a to potvrzením vydaným ÚP ČR. Pro zamezení zneužívání tohoto zásahu do rovnosti potenciálních dodavatelů je vyloučené, aby dodavatel tuto skutečnost prokázal prostřednictvím jiných osob.

Zvýhodnění dodavatelů, kteří zaměstnávají více než 50% OZP v rámci hodnocení nabídek

Stávající znění zákona o veřejných zakázkách upravuje v par. 101 odst. 4 zvýhodnění pro dodavatele, kteří zaměstnávají více než 50% osob se ZP. V případě, že v rámci zjednodušeného podlimitního řízení, otevřeného nebo užšího řízení na dodávky nebo služby ve své nabídce uchazeč doloží potvrzení místně příslušné krajské pobočky Úřadu práce o tom, že zaměstnává více než 25 zaměstnanců, z nichž je více než 50% osobami se ZP, snižuje se pro účely hodnocení nabídková cena dodavatele o 15%.

Uvedené zvýhodnění má rozhodně svoje opodstatnění a může efektivně usnadnit přístup znevýhodněným (ale sociálně odpovědným) dodavatelům k veřejným zakázkám. V praxi se bude jednat zejména o sociální podniky a různé chráněné dílny.

Poskytnutí tohoto zvýhodnění není závislé na vůli zadavatele, ale vyplývá pro dodavatele automaticky již ze znění zákona, samozřejmě po splnění stanovených podmínek. S tím se ovšem pojí riziko zneužití ze strany dodavatelů a obcházení zákona. Nejjednodušším způsobem je jednání zvýhodněného dodavatele, který prokáže, že má nárok na zvýhodnění, ve výběrovém řízení uspěje (ne díky nejnižší ceně, ale díky snížené ceně v rámci hodnocení nabídek). Následně samotné plnění veřejné zakázky probíhá prostřednictvím subdodavatele, který podmínky pro zvýhodnění nesplňuje a který by s danou nabídkovou cenou veřejnou zakázku nezískal.

Na základě uvedeného příkladu lze doporučit zadavatelům, aby již v rámci zadávacích podmínek stanovili podmínky pro omezení využití subdodavatelů a zamezili tak zneužití par. 101 zákona o veřejných zakázkách.

Zajištění minimální mzdy zaměstnanců dodavatele, podílejících se na realizaci veřejné zakázky

Zadavatel, který dodržuje principy sociálně odpovědného zadávání má možnost ovlivnit i mzdy zaměstnanců vítězného dodavatele. Příkladem jsou mzdy řidičů autobusů - jedná se o klíčové osoby při plnění veřejné zakázky, které kromě jiného nesou odpovědnost i za bezpečnost přepracovaných osob. Zadavatel má samozřejmě zájem na tom, aby tito zaměstnanci byli spokojení a motivovaní vykonávat svoji práci řádně a svědomitě. Prostředkem k dosažení toho, aby i nejhůře placený řidič dostával dostatečné ohodnocení a mohl řádně plnit své povinnosti je smluvní podmínka obsažená již v obchodních podmínkách výběrového řízení, kterou se vítězný uchazeč zaváže k tomu, že minimální měsíční mzda řidičů (příp. osob se zdravotním postižením nebo sociálně znevýhodněných osob - dle konkrétní veřejné zakázky) bude zaručena v určité stanovené výši ideálně provázané s výší zákonem stanovené minimální mzdy (případně zaručené mzdy pro danou profesi v případě, že je takové navázání účelné a možné).

Do budoucna lze předpokládat, že otázka minimální mzdy alespoň vybraných pracovníků podílejících se na realizaci zakázky bude zohledněna nejen jako smluvní podmínka, ale případně i jako jedno z kritérií, které zajistí, že při vynakládání veřejných prostředků budou pro

zaměstnance nastaveny férové podmínky pro řádný výkon jejich povolání s ohledem na charakter plnění a míru jejich odpovědnosti.

Usnadnění přístupu k veřejným zakázkám sociálními podnikům

I přesto, že definici sociálního podniku nenajdeme v zákoně, lze pod tento pojem zařadit společnosti a podnikající fyzické osoby, které splňují určité společné znaky (vodítkem může být Sada rozpoznávacích znaků pro sociální podnik zveřejněnou Evropským sociálním fondem v ČR). Oproti dodavatelům, kteří zaměstnávají víc než 50% OZP (a jsou specificky zvýhodněni v zákoně o veřejných zakázkách) se jedná o rozsáhlejší síť potenciálních dodavatelů zaměřených na širší spektrum cílových skupin a s větším vlivem nejen na konkrétní osoby a zaměstnanost, ale i na rozvoj příslušného regionu, spolupráci s místními subdodavateli a ochranu životního prostředí.

Již z povahy podniku (zaměření na zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce) vyplývá, že se nejedná o velké společnosti s dostatkem kapitálu, které mohou nabídnout realizaci zakázky za minimální cenu. Mají však přidanou sociální hodnotu, kterou jiné, čistě komerčně zaměřené společnosti nemají. Touto hodnotou není pouze zaměstnávání osob ze skupin znevýhodněných na trhu práce, ale rovněž využívání místních zdrojů a spolupráce s lokálními subdodavateli - malými a středními podniky. V rámci sociálně odpovědného zadávání veřejných zakázek je potřeba brát v úvahu i rozvoj regionu a podporu lokálních podnikatelských aktivit.

Pro usnadnění přístupu k veřejným zakázkám pro sociální podniky mohou zadavatelé využít nastavení hodnotících kritérií takovým způsobem, že jedním ze subkritérií pro udělování veřejných zakázek bude tzv. kritérium sociálního podniku. Váhu kritéria si zadavatel samozřejmě určuje sám dle konkrétní zakázky, vlastní praxe a zkušeností. Pro dodavatele nastane situace, kdy po prokázání splnění znaků sociálního podniku budou disponovat určitou výhodou, která vyrovná jejich tzv. handicap při soutěži o veřejné zakázky a poskytne jim šanci veřejnou zakázku získat.

Ochrana životního prostředí

Oblast společensky odpovědného zadávání zahrnuje kromě sociálních aspektů rovněž odpovědnost za ochranu životního prostředí. Požadavky na určité vlastnosti, funkce nebo splnění norem zadavatele, v souladu se zákonem o veřejných zakázkách, má zadavatel možnost zpracovat do technické specifikace - technických podmínek předmětu veřejné zakázky. Konkrétně lze využít podrobných specifikací nebo jejich částí jak jsou vymezeny evropskými, národními, nadnárodními nebo jinými systémy pro udělování ekoznaček (např. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1980/2000 ze dne 17. července 2000, o revidovaném systému Společenství pro udělování ekoznačky).

Ochrana životního prostředí je rovněž jedním ze znaků, které naplňují sociální podniky a které musí při plnění veřejných zakázek respektovat. Uvedená podpora zahrnuje rovněž podporu

ochrany životního prostředí. Jako ideální kombinace v rámci společensky odpovědného zadávání se jeví podpora pro sociální podniky doplněná stanovováním technických podmínek plnění s ohledem na vliv realizace zakázky na životní prostředí. Samozřejmě je to vždy zadavatel, kdo musí zvážit jak nastavení zadávacích podmínek tak i podmínky samotné realizace s ohledem na všechny její následky a benefity z ní plynoucí, protože pouze zadavatel zná okolnosti, své potřeby a možnosti nejefektivnějšího využití veřejných prostředků.

V každém případě musí zadavatel při zadávání veřejných zakázek dbát o to, aby podmínky stanovené v zadávací dokumentaci byly jasně a nediskriminačně definované, aby platily stejně pro každého uchazeče a aby bylo jejich dodržování důsledně kontrolováno a vyžadováno tak, jak tomu je u jiných požadavků v rámci zadávacích řízení.

Již od roku 2009 je možné na projekty sociální podnikání získat dotace z Evropských fondů. EU specifikuje subvence sociální ekonomiky jako jednu z priorit i pro aktuální programové období 2014 - 2020.

Operační program Zaměstnanost (OPZ)

Podpora sociálního podnikání je zařazena do priority Aktivní začleňování, žadatelem může být osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ) dle zákona č. 155/1995 Sb., nebo obchodní korporace vymezené zákonem č. 90/2012 Sb. V každém případě příjemce musí naplňovat principy a charakteristiky sociálního podnikání. Cílem podpory je vznik a rozvoj (rozšíření kapacity podniku) nových podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání. Z dotace nelze financovat stávající podnikatelské aktivity žadatele.

Možnými náklady, které lze hradit z tohoto programu jsou např.: osobní náklady na realizační tým, cestovní náhrady, zařízení, vybavení a spotřební materiál, drobné stavební úpravy do 40 tis. Kč, nákup služeb jako jsou marketingové služby, vzdělávací kurzy, poradenství, přímá podpora cílové skupiny - mzdy. Nelze hradit poskytování sociálních služeb podle zákona o sociálních službách a zemědělskou prvovýrobu. Konkrétní podmínky určuje vždy aktuální výzva.

Integrovaný regionální operační program (IROP)

Sociální podnikání je podporováno v rámci prioritní osy - Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů. Je podporován vznik nových a rozvoj existujících podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání. Příjemce opět musí naplňovat principy a charakteristiky sociálního podnikání. Kromě OSVČ a obchodních korporací mohou být žadateli i nestátní neziskové organizace, církve a církevní organizace. Výzva umožňuje úhradu investičních nákladů - nová výstavba, nákup objektů, stavební úpravy, nákup zařízení a vybavení, které vytvoří podmínky pro sociální podnikání. Nelze hradit poskytování sociálních služeb podle zákona o sociálních službách a zemědělskou prvovýrobu.

Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost

V rámci tohoto programu jsou vyhlašovány výzvy speciálně pro sociální podnikání. Lze žádat v téměř všech programech dle oboru podnikání sociálního podnikání. Nevýhodou může být vlastní podíl žadatele, který bývá vysoký, většinou 55 - 75% v závislosti na velikost podniku. Dalším problémem, který může být limitující u sociálního podniku je, že jeho nedostatečné finanční zdraví ho eliminuje při žádosti o žádosti v tomto programu.

Čerpání umožňují i interregové programy a programy týkající se MAS.

Granty od nadací a nadačních fondů

Podmínkou pro získání grantu bývá dobře zpracovaný podnikatelský plán, včetně přesvědčivého finančního plánu. Na podporu sociálního podnikání vypisují v poslední době výzvy různé nadace.

Půjčky a úvěry

Pro půjčky a úvěry platí ještě více než pro granty, že podmínkou pro jejich získání je dobře zpracovaný podnikatelský plán s detailně propracovaným a realistickým finančním plánem.

Příspěvky ze zákona o zaměstnanosti

Zaměstnavateli zaměstnávajícímu na chráněných pracovních místech více než 50% osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců se poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo na platy a další náklady. Jedná se v podstatě o dorovnávací příspěvek pro zaměstnavatele, protože osoby se zdravotním postižením jsou omezené ve své výkonnosti. Lze žádat o tyto typy příspěvků: příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném pracovním místě a příspěvky na vytvoření chráněného pracovního místa a na částečnou úhradu provozních nákladů na chráněné pracovní místo. Dále je možné využít příspěvek na společensky účelné pracovní místo a dotace na jeho zřízení.

Vlastní zdroje

Z hlediska podnikatele je to nejbezpečnější zdroj financování. Pro vznik, rozvoj a rozšíření podnikatelských aktivit sociálního podnikání jsou nejefektivnější vlastní finanční prostředky.

Ostatní zdroje

Při zakládání a rozvoji sociálního podniku je možno využít také dárcovství a sponzoringu.

STIMULY A BARIÉRY ROZVOJE SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ

Studie CIRIEC (2017) identifikovala čtyři druhy bariér rozvoje sociální ekonomiky. Těmito bariérami jsou:

- viditelnost a povědomí o sociální ekonomice,
- leadership a státní správa,
- financování a zdanění,
- institucionální bariéry.

První skupina překážek se týká nedostatečné informovanosti a porozumění konceptu sociální ekonomiky, sociálních podniků a dalších souvisejících pojmů, a to ve společnosti, ve veřejné diskusi a také v akademické sféře. To je velmi významná překážka pro východní země EU, jako je Maďarsko, Polsko, Slovensko nebo Česká republika. Je naprosto evidentní, že hlavní podpora pro sociální ekonomiku (finanční i zvyšování povědomí) pochází právě z programů a iniciativ EU.

Souvisejícím problémem je nízká "viditelnost" sociální ekonomiky v médiích, ale i ve statistikách. Nedostatek spolehlivých databází, oficiálních statistik a komplexních údajů o sociálních podnicích nebo sociální ekonomice se projevuje v mnoha zemích, od Rakouska a Slovenska po Švédsko. A samozřejmě, totéž platí i o České republice.

Navíc existuje potřeba vzdělávacích a vzdělávacích programů v oblasti sociální ekonomiky na všech úrovních vzdělávání. V několika zemích, například ve Francii, existují programy pro vzdělávání dospělých i mladých v oblasti sociální ekonomiky.

Druhá skupina překážek se týká vedení a státní správy. Často chybí instituce (a je jedno, z jakého sektoru) odpovědné za sociální ekonomiku, sociální podniky, dobrovolníky a občanskou společnost, které jsou schopné rozvíjet politiky a podporovat sociální ekonomiku. V důsledku toho často neexistuje národní strategie pro sociální ekonomiku. Toto pole nebývá většinou považováno za politickou prioritu. Podle studie CIRIEC (2017) se experti z takových zemí, jako je Německo a Malta, domnívají, že většina médií a tvůrců politik "nevidí nutnost" pro existenci sociální ekonomiky. V některých případech také identifikujeme nedostatek důvěry a odmítnutí hospodářských činností prováděných neziskovými organizacemi (jež obecně tvoří významnou část sociální ekonomiky).

Částečně v důsledku výše uvedených skutečností nejsou orgány státní správy dostatečně připravené a vybavené pro to, aby se podílely na potřebách a cílech sociální ekonomiky. V některých případech nejsou víceúrovňové vlády a různé ministerstva koordinována v otázkách sociální ekonomiky. V jiných případech jsou vládní orgány silně závislé na politických cyklech, např. v roce 2015 byla dánská vládní agentura pro sociální podniky uzavřena, když se vláda změnila. V neposlední řadě je to byrokracie a úsporné vládní politiky (Chaves a Zimmer, 2017), které představují závažné překážky pro spolupráci sociálních podniků s veřejnými orgány, jako tomu je např. v Itálii, ve Španělsku a ve Slovinsku.

Dalšími překážkami jsou tzv. institucionální bariéry. Většinou jsou identifikovány dva typy těchto bariér. Prvním jsou změny odvětvových předpisů, které mohou komplikovat fungování subjektů sociální ekonomiky v konkrétním odvětví. Ve Francii a ve Španělsku vládní změny v doplňkové regulaci sociální ochrany negativně ovlivnily v posledních letech vzájemné zdravotnické pojišťovací subjekty, když je v některých případech vedly k tomu, že byly nuceny změnit svoji právní formu z neziskové/kooperativní na ziskovou. V Itálii reforma lidových bank (DL 3/2015) stanoví, že lidové banky, které mají majetek větší než 8 miliard eur, musí být přeměněny na akciové společnosti. Také reforma úvěrových družstev (L 49/2016) radikálně reorganizovala celý sektor družstevního bankovníctví s některými negativními aspekty. Ve Španělsku zase změny v sociálním zabezpečení sportovních trenérů negativně ovlivnily fungování sportovních spolků. Ve Velké Británii jsou při zadávání zakázek subjekty sociální ekonomiky nuceny k subdodávkám pro velké podniky ze soukromého sektoru; obecnou tendencí je zadávání zakázek spíše na základě nejnižší ceny než na přidané společenské hodnotě.

Druhý typ institucionálních bariér se týká nových zákonů a pravidel pro sociální podniky. První překážkou je prostě nedostatečná implementace nových předpisů. To je případ španělského zákona o sociální ekonomice (2011), který nemá žádné prováděcí předpisy.

Druhou překážkou v tomto druhém typu institucionálních bariér se týká nových obtíží, které se objevily v důsledku nových vnitrostátních právních norem upravujícím sociální podnikání. V Polsku a Portugalsku se například nedávne změny v družstevních právních předpisech nepovažují za vhodné pro tento typ organizací. V Maďarsku zase představuje nová právní úprava sociální ekonomiky riziko pro mnoho sociálních družstev vytvořených skupinami občanů, které by mohly být v době, kdy zákon vstoupí v platnost v roce 2018, přeměněny na jiný typ organizace (družstevní nebo nezisková společnost s ručením omezeným). Ve Slovinsku a Bulharsku nový zákon o sociálním podnikání vylučuje různé organizace, které již pracují jako sociální podniky.

Dnes jsme svědky stavu, ve kterém existuje velké množství sociálních podniků ve smyslu výše uvedených definic expandující sociální ekonomiky, ale i sociální ekonomie, tedy ekonomie seriózně se zabývající podstatou, přínosem a perspektivami sociální ekonomiky, resp. sociálních podniků. Navíc jde o výsledek vývoje, ke kterému došlo i navzdory absenci adekvátního prvního rámce (na straně veřejného sektoru) a také jasně definovaných řídicích struktur a organizačních modelů na straně sociální ekonomiky, resp. sociálních podniků.

Výsledkem tohoto procesu bylo (a je) kromě jiného i to, že „sociální podnikatelé“, kteří se často původně rekrutovali z dobrovolných pracovníků, museli, resp. budou muset přikročit k několika zásadním krokům:

- vytvořit mix zdrojů, tedy přejít k vícezdrojovému financování,
- vytvořit prostředí pro společnou práci dobrovolných a placených zaměstnanců

- naučit se být zprostředkovatelem mezi často rozdílnými zájmy zaměstnanců, dobrovolníků, klientů (popř. dalších participantů)
- (vy)budovat si pozici a respekt ze strany místních úřadů, resp. orgánů veřejné správy

Další vybrané problémy spojené s financováním a organizačním rozvojem:

- Možná výrazné lokální omezení, navíc s potenciálně složitými strukturami zainteresovaných stran: Jak je možné replikovat lokální zkušenosti a přenášet je do různých kontextů?
- Nedostatek kvalifikovaných pracovníků a odborníků: specifické nároky v organizacích sociálního podnikání, nízké mzdy, podnikatelské riziko
- Převládající status quo a konkurenční myšlení: tradiční aktéři zejména v administrativě a veřejné správě by se mohli zdráhat kooperovat, případně mohou mít tendenci vyhýbat se změnám
- Organizační rozvoj a kvalita: jsou dobří inovátoři/sociální podnikatelé nutně také dobrými manažery?
- Strukturální překážky propojení s veřejným financováním a systémy sociálního zabezpečení, jelikož sociální podnikatelé jednají a fungují napříč hranicemi odvětví
- Omezené možnosti získávání volného kapitálu pro neziskové organizace, a tím i pro část sociálních
- Byrokratické překážky související s kontrolou, vykazováním, sledováním, apod.
- Určitý přirozený strach či obavy z kontaktu mezi sociálním a podnikatelským hospodářským sektorem

SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ: EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ DOPADY

Zásadním principem sociálního podnikání je partnerství relevantních stakeholderů. Aby mohlo existovat skutečně funkční sociální podnikání a plnit svůj účel, je třeba úzká spolupráce mezi nositeli sociálního podnikání a veřejnou správou a všemi dalšími partnery v rámci veřejného prostoru. Sociální podnik poskytuje možnost integraci osob znevýhodněných na trhu práce do pracovního procesu a tím i integraci do společnosti a společenského dění. To je přidaná hodnota fungujícího sociálního podniku pro společnost, za kterou se mu dostává jistých výhod na daném trhu.

Podnikání a zdravá ekonomika jsou nezbytné pro fungování státu. Podnikatelé vytváří na otevřeném trhu finanční zdroje, ze kterých jsou financovány veřejné politiky. Vzhledem k tomu, že sociální podnikání (i když se jedná o podnikání) není schopno fungovat na otevřeném trhu (je podporované z veřejných zdrojů, které vytváří podnikatelské prostředí), je nutná spolupráce mezi ziskovým sektorem a sociálním podnikáním. Úzká spolupráce by měla vyústit do situace, kdy komerční subjekty budou zadávat část zakázek v některých oblastech sociálním podnikům v rámci společenské odpovědnosti.

Aktéři sociálního podnikání

Za aktéry sociálního podnikání označujeme všechny, kteří se nějakým způsobem přímo či nepřímo podílejí na činnosti sociální ekonomiky. Nejenom tedy sociální podniky, ale také např. obec, kraj, stát tj. ministerstva, Úřady práce, tržní subjekty. Je rozlišován jejich republikový, územní a regionální dosah.

Přínos sociálního podniku pro společnost

Sociální podnikání je interaktivní proces, který stabilizuje celou společnost. Samotné sociální podnikání by mělo hlavně ovlivňovat:

- Zaměstnávání znevýhodněných osob nebo lidí vyloučených z trhu práce,
- Veřejnou správu, která nalezne inspiraci a praktické zkušenosti
- Politiku sociální soudržnosti (růst sociálního kapitálu a aktivní prvek sociálního smíru, sociálního začleňování a boje proti sociálnímu vyloučení a chudobě)
- Zapojení místní kapitálové a lidské zdroje včetně zlepšení konkurenceschopnosti v dané oblasti,
- Péče o životní prostředí, krajinu a kulturní dědictví.

Ekonomické a sociální dopady (příklady & případové studie)

Analýzy fungování vybraných sociálních podniků

Sociální podnikání – příklad dobré praxe (zaměstnávání osob s duševním onemocněním schizofrenie), podnik je členem Komory sociálních podniků, Brno, zkušenosti jednatelky společnosti ing. Evy Juhové se zaměstnáváním těchto osob v sociálním podniku (Venclík 2015 a interview s Evou Juhovou 2015).

Zaměstnávání osob s duševním onemocněním schizofrenie skýtá významná úskalí. Základním předpokladem pro návrat těchto osob zpět na trh práce a začlenění do společnosti je obnovení pracovních návyků těchto osob, získání praxe v daném oboru, udržení si těchto návyků a především zvýšení sebevědomí při začleňování na trhu práce.

Jejich základní pracovní náplní je práce zejména manuální. Zkoušeli jsme jim také nabídnout práci duševní, nicméně vzhledem k typu hendikepu se to nakonec neukázalo jako vhodné, protože stres vyplývající z duševní práce jim hodně nevyhovoval a obecně spíše stav zhoršoval. Proto jsme se zaměřili na zakázky v oborech, jako jsou úklidové a údržbářské práce, údržba zahrad a veřejné zeleně, celoroční úklid veřejného prostranství, malířské, zednické a natěračské práce nebo třeba prodej jimi vypěstovaných květin, keřů, stromů a jiných plodin.

Na začátku, kdy jsme hledali model, jak tyto osoby naučit pracovním návykům, jsme se setkávali se situacemi, že zaměstnancům chybí i to nejzákladnější – jako je dochvilnost nebo třeba vzít si sebou pití nebo svačinu. Může se to zdát jako triviálnost, ale v počátcích to způsobovalo dost obtíží. Všichni naši zaměstnanci měli nejdříve zkrácené úvazky – od 0,1 (což odpovídá 4 hodinám za týden) až po úvazek 0,5 (20 hodin/týden). Většina zaměstnanců na začátku přecenila své síly. Chtěli co největší úvazek (co nejvíce peněz), aby všem dokázali, že jsou zdraví a že pro ně není problém se vrátit do pracovního života a k pracovním návykům. Nicméně po krátkém čase zjistili, že kombinace náročných léků a každodenní práce není pro jejich zdravotní stav úplně tím nejlepším. Proto u většiny zaměstnanců došlo v průběhu zaměstnaneckého poměru k úpravě úvazků dle jejich potřeb. Přesto se našli mezi nimi i takoví, kteří své síly nepřecenili, navyšovali svoje úvazky postupně, až zvládli 8 hodinovou pracovní dobu.

Důležitou roli hraje to, že se jedná o práci manuální. U práce manuální provádí jednoduché úkony, na které se soustředí a které precizně zvládají. Sice mají vzhledem k medikaci nižší pracovní výkon, ale za to si svojí práci váží a dělají ji pečlivě. Také je velmi důležité zařadit více přestávek během pracovní doby.

Významným problémem se také ukázala odpovědnost za plnění pracovních povinností, neboť jejich okolí jim poskytovalo takové zázemí, kde se nemuseli o nic starat, a tudíž neměli žádné povinnosti vyplývající i např. z běžného rodinného života. Jako velká pomoc v uvědomění si svých povinností a odpovědnosti se ukázala povinnost denního písemného vykazování práce s vazbou na odměňování.

Zvýšení sebevědomí, začlenění do společnosti a do pracovního kolektivu (který není jen o schizofrenicích, ale i jinak duševně či tělesně hendikepovaných), získání pracovních návyků a případná pomoc při nalézání dalšího uplatnění na trhu práce již v oboru, který vystudovali, je základním předpokladem k návratu do běžného života.

Nezbytnou podmínkou pro úspěch sociálního podnikání je podpora ze strany veřejného sektoru, který by měl v první řadě podporovat zadávání veřejných zakázek sociálním podnikům. Výplata sociálních dávek lidem (potenciálním zaměstnancům sociálních podniků) by měla být pouze přechodnou podporou. Hlavním cílem je podpořit návrat osob znevýhodněných na trhu práce do běžného pracovního a společenského života.

Potenciální přínosy implementace sociálních podniků v konkrétních oblastech a oborech

Abu-Saifan (2012) konstatuje, že sociální podnikání může být viděno jako praxe nabízející nové nápady pro sociální transformaci, včetně obchodních metod, které mohou vytvářet lepší sociální řešení prostřednictvím kapitálově- obchodních postupů.

Je pravdou, že i při absenci speciální právní normy sociální podniky podléhají regulacím řady zákonů, žádný však neukotvuje legislativně pojem sociálního podnikání. Sociální podniky se zaměřují především na vytváření pracovních míst pro znevýhodněné osoby. Po vzniku ČR byla převzata úprava subjektů neziskového sektoru (občanská sdružení, nadace, církve) a úprava podmínek pro podnikání a disponování s majetkem prošly jen dílčími změnami. Wildmannová (2017) konstatuje, že právní řád ČR sociálním podnikům nebrání, ale zároveň je ani nepodporuje. Nejsou nastavena pravidla sociálního podnikání, jako např. pravidla reinvestice zisku.

V současné době se nejvíce sociálních podniků nachází v Jihomoravském kraji (23 sociálních podniků), v těsném závěsu je Moravskoslezský kraj (22) a Olomoucký kraj (20). V hlavním městě Praze je činných 54 sociálních podniků. Tyto ukazatele vychází z databáze Českého sociálního podnikání, kterou spravuje organizace TESSEA a společnost P3 – People, Planet, Profit. Na této webové stránce se lze seznámit s ukazateli vybraných sociálních podniků jako je zaměření činnosti, destinace, zaměstnávané skupiny apod. K březnu 2017 se v databázi nachází 233 subjektů – sociálních podniků. Vzhledem k faktu, že je na dobrovolnosti sociálních podniků, zda se do databáze přihlásí, není tento údaj statisticky relevantní. I přesto můžeme konstatovat, že počet sociálních podniků roste, což je způsobeno transformací současných podniků do podoby sociálního podniku, transformací nestátních neziskových organizací do sociálních podniků nebo vznik nového sociálního podniku.

Inkubátory jako nositelé sociálních inovací

Akcelerační programy Young Foundation se zaměřují na projekty, které řeší sociální problémy, jsou finančně udržitelné (díky příjmům od zákazníků), dosahují prokazatelný impakt a mají

kapacitu pro další růst a rozvoj. Inkubátory pro sociální inovace hrají zatím v evropských zemích spíše omezenou roli. Jedním z důvodů je nedostatečná nebo chybějící specifikace podpory sociálních inovací oproti inovacím tradičním, tj. používají se stejné nebo pouze mírně pozměněné podpůrné nástroje. Dosavadní zkušenosti ale ukazují, že jejich efektivita je omezená. Problém představuje chybějící sociálně inovační kapacita (nedostatečná inovační nabídka) a do značné míry také slabá inovační poptávka (tedy poptávka po efektivních řešeních sociálních problémů). Dle Ministerstva práce a sociálních věcí (2016) je jedinou perspektivní cestou diverzifikace věcného zaměření podpůrných programů a jejich kapacit, aktivní hledání inovačních kapacit a příležitostí a aktivní podpora inovační poptávky (veřejné i soukromé) po sociálním impaktu.

Inkubátor sociálního podnikání – Jihomoravský kraj

V současnosti existuje na území Jihomoravského kraje jediný inkubátor sociálních podniků. Nachází se ve městě Brně a vznikl na základě činnosti dvou firem, které realizovaly projekt z programu OP LLZ s názvem „Máme pro vás práci“. Tento projekt se soustředil přímo na zaměstnání osob s duševním onemocněním schizofrenie. Na základě zkušeností z tohoto projektu vznikla Komora sociálních podniků, která je sdružením právnických osob. Komora sociálních podniků vyhodnotila současný stav sociálního podnikání, začala komunikovat s neziskovými organizacemi, veřejnou správou a akademickým sektorem.

Komora zastřešuje některé aktivity, které prováděly jednotlivé sociální podniky, včetně provozu Inkubátoru sociálních podniků. Svoji činnost rozdělila do tří typů pomoci:

- Pomoc již stávajícím sociálním podnikům
- Pomoc nově vznikajícím podnikům s jasně definovaným podnikatelským záměrem
- Pomoc podnikatelům, kteří chtějí sociálně podnikat, ale nemají jasný podnikatelský záměr

Komora sociálních podniků komunikuje s veřejnou správou a vytváří podmínky pro transparentní výběrová řízení, která by umožňovala stabilní fungování vznikajících sociálních podniků. Za dobu svého trvání – od roku 2013 – pomohla vygenerovat tři sociální podniky a další dva přetransformovat do podoby sociálních podniků. Tyto podniky především zaměstnávají zdravotně postižené. Orientují se především na podnikání v oblasti údržby nemovitostí a zeleně, pěstování hlívy, zahradnické práce, zpracování dokumentů (digitalizační centrum), úklidové, zednické a natěračské práce. Tyto firmy spolupracují navzájem a zároveň spolupracují v rámci sociální rehabilitace s vybranými neziskovými organizacemi na území města Brna. Jedná se především o kontrolu práce těchto znevýhodněných osob sociálními pracovníky.

Komora sociálních podniků v současnosti vystupuje ve formě advocacy – usiluje o prosazení zájmu znevýhodněných osob na trhu práce. V tomto sdružení nejsou jen sociální podniky, ale také neziskové organizace zastřešené Asociací nestátních neziskových organizací.

Tabulka: Členové Komory sociálních podniků

Členové	Počet
Sociální podniky	17
Neziskové organizace	23
Školy	2

Zdroj: vlastní zpracování dle www.komora-socialnich-podniku.cz (k datu. 1.3.2017)

Vytvoření sítě sociálních inkubátorů podpořil ve své strategii i Jihomoravský kraj: v krátkodobém realizačním plánu „Strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2016 -2017“ je uvedeno, že v rámci dílčí aktivity bude vytvořen inkubátor sociálních podniků, kdy nositelem této aktivity bude Komora sociálních podniků. Spolupracujícími subjekty kromě Jihomoravského kraje budou také obce, nestátní neziskové organizace, Jihomoravské inovační centrum jako celoevropsky uznávaná kapacita v oblasti novačních a inkubačních procesů v České republice a za odbornou garanci celého projektu vzdělávací instituce – univerzity. Jak poukazuje Klímová (2016), Jihomoravské inovační centrum je zaměřeno na inovační činnosti a provozování podnikatelských inkubátorů. Spojení těchto institucí se sociálním inkubátorem Jihomoravského kraje je ideálním spojením efektivnosti v dosažení lepší zaměstnanosti znevýhodněných osob na trhu práce.

Inkubátor sociálních podniků by měl provozovat následující činnosti:

- Pomáhat zájemcům při zakládání sociálního podniku
- Iniciovat vznik nových subjektů
- Poradenství již existujícím sociálním podnikům
- Zajištění vzdělávání, koučinku, mentoringu, nastavení upscalingu
- Základní komunikace s veřejnou, komerční a neziskovou sférou
- Vytipování a komunikace se stakeholdery
- Připomínkování legislativního procesu, iniciativa pro inovace
- Zpracování dokumentů (finančních, marketingových strategií) inkubovaným i neinkubovaným podnikům
- Analyzovat data a indikátory pro zvýšení efektivnosti sociálního podnikání v Jihomoravském kraji.

Centrum sociálních inkubátorů bude v Brně, dále vzniknou detašované inkubátory především v okresních městech. Poptávka po této iniciativě již byla diskutována v jednotlivých městech, na jaře 2016 byla podpořena Jihomoravským krajem sítí popularizačních přednášek, které se konaly ve všech okresních městech.

Hlavním cílem inkubátoru bude především aktivní vyhledávání zajímavých nových řešení nebo podniků, kterým bude nabídnuta účast v inkubátoru. Dílčím cílem bude zavedení inovace v širším měřítku (tzn. kromě Brna v dalších lokalitách – především v lokalitách s vysokou mírou

nezaměstnanosti), případně modifikace stávajících řešení – snížení rizika sociálního vyloučení prostřednictvím začleňování do společnosti a zvýšením zaměstnanosti rizikových skupin obyvatelstva. Jednou z hlavních skupin zaměstnanců pracujících v těchto sociálních podnicích jsou zdravotně postižení – dle struktury uchazečů o zaměstnání v Jihomoravském kraji bylo 7 136 osob se zdravotním postižením, z toho 1 679 osob v Brně-městě k datu 31.2.2017 (MPSV, 2017). Tento údaj dokládá, že existuje poptávka po pracovních místech v sociálních podnicích pro tento typ pracovníků.

Dopady na kvalitu života stávajících i potenciálních klientů

Zaměstnavatelé se často obávají přijmout duševně nemocného pracovníka, protože mají představu, že duševně nemocní lidé jsou nebezpeční, jejich chování je nepředvídatelné, mohou přenést duševní potíže na ostatní a jsou velmi nespolehliví. Většinou mají obavy, že nevědí, jak se takovému člověku mají chovat. Toto vše tvoří velkou bariéru pro duševně nemocného k získání pracovního místa na volném trhu práce (PeaDr. Blanka Veškrnová, Sdružení Práh). Zaměstnání je pro osoby s duševním onemocněním jednou z nejdůležitějších součástí života. Přispívá ke zlepšení psychického stavu, podporuje zdravotní stav, pomáhá strukturovat čas, kultivuje soužití s okolím, formuje reálné sebehodnocení, posiluje sebevědomí. Mzda pomáhá k ekonomické samostatnosti.

Získat zaměstnání je pro osoby s psychotickým onemocněním velmi obtížné, dle výzkumů 91 - 97% osob s psychotickým onemocněním nemá placené zaměstnání.

PeaDr. Blanka Veškrnová ze sdružení Práh, které je poskytovatelem sociálních služeb a zaměstnavatel osob s duševním onemocněním, identifikuje následující problémy, se kterými se setkávají poskytovatelé a příjemci služeb, pokud poskytují podporu v oblasti práce osobám s duševním onemocněním:

- nejasné posuzování invalidity (z toho plynoucí obavy osob s duševním onemocněním ze ztráty důchodu)
- obavy zaměstnavatelů z duševně nemocných zaměstnanců
- nedostatek zaměstnavatelů, kteří by byli ochotní zaměstnat osoby zdravotně postižené, i když by měli možnost refundace jejich platu (byrokratická zátěž s nejistým výsledkem)
- nedostatečné množství krácených pracovních úvazků na otevřeném trhu práce
- nedostatek možností stáží pro osoby zdravotně postižené ve státní správě a ve veřejném sektoru
- firmy a státní správa aktivně nevyužívá personálních auditů, job carvingu, které by mohli pomoci v zaměstnávání OZP na daném pracovišti.

Dále Veškrnová upozorňuje na bariéry při zaměstnávání ze strany samotných osob s duševním onemocněním:

- nedostatečný náhled na dovednosti

- nemoc probíhající v atakách - hrozí častější absence a dlouhodobější pracovní neschopnosti
- neukotvená profesní role - nedostatek pracovních zkušeností nebo po onemocnění není možné na tyto zkušenosti navázat
- nutná větší míra podpory při zapracování klienta při nástupu do zaměstnání
- často snížený pracovní výkon oproti běžným pracovníkům na daných pozicích.

Podpora sociálních podniků na krajské nebo municipální úrovni

V současné době neexistuje oficiální databáze sociálních podniků, nemůže tedy přesně určit, které podniky jsou sociální, které se k tomuto statutu hlásí. Naopak můžeme mít v systému podniků také organizace, které vyvíjí činnost a splňovaly by kritéria sociálního podniku, ale nehlásí se k tomuto typu. Můžeme se jen subjektivně domnívat, jaké to může mít důvody – např. je to nezisková organizace a nechce se překlomit z hlediska účetnictví, chce si zachovat svoji neziskovost, nebo o projektu sociálního podnikání nemá povědomí. Jediná databáze, ze které můžeme v našem šetření vycházet, je seznam institucí na serveru České sociální podnikání, který vznikl na základě projektu a který spravuje TESSEA. V rámci šetření pro tento výzkum se potvrdily počáteční domněnky o tom, že některé subjekty uvedené v databázi na serveru České sociální podnikání se k tomuto typu činnosti nehlásí. Po oslovení sociálních podniků z tohoto seznamu byly zjištěny nepřesnosti v informacích. Asi 50% oslovených podniků se podle jejich tvrzení vůbec k sociálnímu podniku nehlásí a v mnohých případech také neví, že jsou na seznamu České sociální podnikání. Seznam navíc neobsahuje některé významné sociální podniky, jak je např. občanské sdružení Nový prostor, přičemž tato firma byla zařazena do knihy „Sociální podnikání 10 úspěšných příkladů z Evropy“. (Asmalovskij a Sadílek, 2016).

Na jaře 2017 byl proveden Ekonomicko-správní fakultou výzkum jednak analýzou webových stránek jednotlivých krajů v České republice a zároveň řízenými rozhovory se zaměstnanci státní správy a s představiteli sociálních podniků s cílem zjistit, jaká je podpora sociálních podniků v jednotlivých krajích.

Mnohé kraje mají často ve spolupráci s vybranou podpůrnou organizací vypracovaný dokument o spolupráci podporující sociální podnikání. Jedná se např. o Memorandum o spolupráci v Jihomoravském kraji. Mezi existencí tohoto dokumentu či podpořené organizace a počtem sociálních podniků nelze vidět žádnou spojitost. Tyto dokumenty o spolupráci jsou také podepsány v dalších krajích (Moravskoslezský kraj, Zlínský kraj, potom také v krajích, kde není počet sociálních podniků tak vysoký (Karlovarský kraj, Liberecký kraj, Plzeňský kraj). Otázkou je, zda je to způsobené krátkou dobou spolupráce nebo nesprávnou či nedostatečnou formou podpory.

Oblastí podpory sociálního podnikání, ve které se shodlo všech 13 krajů, je vzdělávání v sociálním podnikání. V ČR není ani jeden kraj, který by nezorganizoval workshop nebo seminář na téma sociálního podnikání. Organizace seminářů je prvním krokem k osvětě

připravovaného zákona a také k toku informací, které plynou na toto téma k veřejnosti, obcím, ziskovému a neziskovému sektoru.

Celkově pět krajů každoročně uděluje ocenění za sociální podnikání a společenskou odpovědnost (Národní informační portál o CSR). Mezi kraje, které udělují tuto cenu, patří Jihomoravský kraj, Kraj Vysočina, Moravskoslezský kraj, Plzeňský kraj a Ústecký kraj. Tato cena může být motivací a ovlivnit další sociální podnikatele k lepším výsledkům svého podnikání a podpořit jejich aktivitu v této oblasti.

Šest krajů má vypsanou dotaci, o kterou mohou žádat sociální podniky. Jedná se většinou o kraje s větším či středním počtem sociálních podniků (Jihočeský, Moravskoslezský, Pardubický, Středočeský, Ústecký kraj a kraj Vysočina). Z příkladů ze zahraničí je zřejmé, že finanční podpora sociálních podniků v jeho rané fázi je nadměru významná. Z tohoto hlediska je podpora krajů nedostatečná, neboť jeden z klíčových zdrojů pro rozvoj sociálního podnikání je finanční podpora pro nastartování sociálního podnikání velmi důležitá.

Jednou z otázek, kterou si klademe je, jaká je možná příčina rozdílného počtu sociálních podniků v jednotlivých krajích (Karlovarský kraj – 4 podniky, Moravskoslezský kraj – 21 podniků). Jednou z příčin může být i míra nezaměstnanosti. Mezi kraje s nejvyšší mírou nezaměstnanosti řadíme Ústecký kraj, následně Moravskoslezský kraj. Ve skupině nad 4% nezaměstnaných osob spadá Jihomoravský, Liberecký a Olomoucký kraj. Při porovnání ukazatelů počtu sociálních podniků a mírou nezaměstnanosti v určitém kraji zjistíme, že ve většině případů platí, čím vyšší nezaměstnanost, tím více sociálních podniků (kromě Libereckého kraje, kde jsou pouze dva sociální podniky). To je jen jedno z kritérií, které může mít vliv na rozdílný počet podniků v jednotlivých krajích. Další z možných kritérií jsou zdravotně postižení, kteří nemusí být v registru Úřadů práce, práci hledají (jsou jednou ze zaměstnávaných skupin sociálních podniků), ale nejsou v žádném systému dohledatelní.

Možná podpora sociálního podnikání

Na základě analýzy jednotlivých kritérií v krajích a rozhovorů s aktéry sociálního podnikání můžeme navrhnout některé nástroje, které jsou v některých krajích úspěšně zavedeny a fungují a které lze nazvat jako příklady dobré praxe s možností přenositelnosti do jiného kraje.

Podpora aktivit na získávání a prohlubování znalostí sociálního marketingu

Většina komerčních podniků působí na anonymním trhu a tento trh rozhoduje, jestli bude mít úspěch nebo ne. Tzv. sociální marketing je definován jako „přiblížení výrobců spotřebitelům a vytvoření přímých vazeb, které řeší problémy nabídky výrobků a služeb v reakci na poptávku na širším trhu“ (Lorenz, 2010). Z rešerše dostupných zdrojů a z rozhovorů se stakeholdery sociálního podnikání v Jihomoravském kraji nebyla nikde zmínka o seminářích a workshopech v oblasti sociálního marketingu. Jako jedna z navrhovaných možností je iniciovat organizaci těchto seminářů a školení, na kterých se zástupci existujících sociálních podniků vyškolí v oblasti sociálního marketingu a tak mají možnost zvýšit svoji šanci uspět na trhu.

Organizace stáží v sociálních podnicích

Další ze způsobů podpory vzniku a rozvoje sociálního podniku může být organizace stáží přímo v sociálních podnicích. Stáže by se mohli týkat na jedné straně budoucích potenciálních sociálních podnikatelů (v tom případě by se jednalo o stáž u vyššího postaveného zaměstnavatele/majitele sociálního podniku), na druhé straně by měla být tato stáž zajištěna i u studentů a absolventů z cílových skupin sociálního podnikání.

Nákup zboží a služeb pro potřeby Krajského úřadu

Jedním ze způsobů podpory sociálních podniků může nákup zboží či využívání služeb sociálních podniků. Kraj nakupuje ročně velké množství výrobků a služeb a pokud bychom nakupovali tyto výrobky a služby společensky odpovědně, budou mít sociální podniky zajištěn odběr a činnost.

Krajský úřad Jihomoravského kraje již pro řadu svých činností využívá externí dodavatele – především sociální podniky. Zde jsou některé činnosti, které kraj nakupuje od sociálních podniků a návrh činností, které by mohl nakupovat:

- Výroba, kompletování a distribuce originálních reklamních předmětů,
- Tiskařské a grafické služby,
- Provozování místního občerstvení a zajištění občerstvení při akcích na úřadu (podpora regionálních potravin, zdravé stravy)
- Úklid prostor,
- renovace cartridge,
- Konzultace a specifické zakázky pro IT (např. webové stránky a funkce pro lepší orientaci pro ZTP),
- Vzdělávací kurzy,
- Květinářské a zahradnické služby,
- Catering,
- Automobilový servis firemních vozidel.

Pronájem nebytových prostor

Kraj by mohl zvýhodnit sociální podniky v přístupu k nebytovým prostorům, které pronajímá. Tyto uspořené finanční prostředky by mohly sociální podniky investovat do rozšíření své výroby nebo do zvýšení lidského kapitálu svých zaměstnanců.

Zřízení a provozování online poradny

Z rozhovorů se zástupci sociálních podniků vyplynulo, že mnozí z nich by již u počátku podnikání a dále v jejím průběhu potřebovali odbornou pomoc a poradenství v oblasti podnikání, marketingu, získávání zdrojů atd. Krajské úřady by mohly zřídit přímo webovou stránku, kde mohou manažeři sociálních podniků či potencionální zakladatelé klást otázky, se

kterými by potřebovali pomoci a poradit. Tento krok vyžaduje propagaci mezi odborníky, veřejností a úspěšnými sociálními podnikateli, kteří by se podělili o zkušenosti dobré praxe.

Vytvoření inkubátorů sociálního podnikání

V zájmu naplnění cílů veřejné politiky by bylo žádoucí vytvořit inkubátory sociálního podnikání, které by poskytovaly počáteční technickou služební podporu pro sociální podniky tak, aby se předešlo očekávané vysoké míře neúspěšnosti nově vznikajících sociálních podniků. Tyto sociálně-podnikatelské inkubátory existují např. ve Švédsku či ve Francii (Polák, Schinglerová, 2014). Ve Švédsku jsou to tzv. Coompanion, které poskytují poradenství, koučink a provoz začínajících kooperativních projektů, které zahrnují podnikatelskou mládež, ženy, osoby vyloučené z pracovního procesu apod. Ve Francii se jedná o model sociálně-podnikatelských inkubátorů Družstva podnikání a zaměstnanosti, které sdružují nezaměstnané, kteří mají potenciální podnikatelský záměr a pomáhají jim v jeho rozvoji. Nový podnikatel má následně možnost se od inkubátoru odtrhnout nebo podnikat v jeho rámci. Jeden z prvních sociálních inkubátorů vznikl v Brně a založila ji Komora sociálních podniků za podpory Jihomoravského kraje a příslušné městské části.

Index jednoduchosti sociálního podnikání

Skupina Světové banky hodnotí 175 zemí světa podle 10 kritérií a výsledky potom zpracuje do žebříčku s názvem Index jednoduchosti podnikání (Zadrazilová, 2010). Je to možný návrh pro kraje, aby založili Index jednoduchosti sociálního podnikání v určeném kraji, což by mohlo příznivě ovlivnit zakládání sociálních podniků. Podpořilo by to krajské správy v jednotlivých krajích investovat finanční prostředky do rozvoje sociálního podnikání, jako také sociálních podnikatelů.

ZÁVĚRY DOPORUČENÍ

Určitá dílčí doporučení již obsahují předešlé kapitoly, a to zejména v oblasti financování. Při formulaci doporučení by v tomto případě bylo patrně nejvhodnější věnovat znovu pozornost bariérám rozvoje sociálního podnikání, protože hlavní doporučení by se patrně dala formulovat také jako nástroje k odstranění těchto bariér.

Doporučení pro legislativní úpravu:

A) Komplexní právní úpravu sociálního podnikání při reflexi podpory sociálních inovací

Z hlediska metody se jeví jako nejpříhodnější přijetí zastřešujícího právního předpisu, jenž by problematiku sociálního podnikání upravil systémově a komplexně. Shora předestřený věcný záměr zákona o sociálním podnikání lze z tohoto pohledu hodnotit jako zdařilý. Navrhovaná certifikace sociálních podniků bez ohledu na právní formu navíc zcela konvenuje s teorií sociálních inovací.

Ve věcném záměru zákona o sociálním podnikání je dále přínosný přístup koncipující činnost sociálních podniků jako primárně integrační, avšak umožňující jim současně i jiné sociální podnikání, jež může mít inovativní potenciál. Doporučit lze rovněž navázání případné úpravy sociálního podnikání na status veřejné prospěšnosti.

B) Rozšíření podpory v rámci státní politiky zaměstnanosti na další skupiny integrovaných osob

Platná právní úprava, obsažená v zákoně o zaměstnanosti (zák. č. 435/2004 Sb.), se zabývá především problematikou chráněných pracovních míst, tj. zaměstnáváním zdravotně postižených osob a nikoliv již dalších znevýhodněných skupin, jakými jsou například etnické menšiny, lidé se závislostmi nebo po výkonu trestu odnětí svobody, dlouhodobě nezaměstnaní či lidé bez domova. Z uvedeného důvodu lze doporučit, aby se státní politika zaměstnanosti z hlediska podpory rozšířila i na tyto další znevýhodněné skupiny. Přínosy jsou nasnadě. Sociální podniky podporují solidaritu ve společnosti a přispívají k sociální inkluzi, mobilizaci pracovních sil a řešení místních a regionálních problémů při současném snižování nákladů zatěžujících veřejné rozpočty (výdaje ze zdravotních a sociálních systémů aj.).

C) Zvýhodnění sociálních podniků v daňové politice

Jedním z nedostatků platného práva je nedostatečné daňové zvýhodnění ziskových právních forem, spadajících do komerčního sektoru s ostatními výdělečně činnými subjekty registrovanými v obchodním rejstříku, oproti neziskovým právním formám. Přestože i společnost s ručením omezeným může být v České republice založena za jiným nežli ziskovým účelem, nevztahuje se na ni daňové zvýhodnění uplatňované pro činnost neziskových organizací. V návaznosti na první bod je možné uvažovat o zavedení speciální daňové sazby,

kteřá by se na sociální podniky vztahovala po registraci do rejstříku, tedy při splnění předem stanovených podmínek.

D) Zvýhodnění sociálních podniků v procesu zadávání veřejných zakázek

Platná právní úprava, obsažená v § 37 odst. 6 a § 38 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje zadavateli vyhradit účast v zadávacím řízení pouze dodavatelům, kteří zaměstnávají na chráněných pracovních místech alespoň 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců. Příhodná by byla změna spočívající v rozšíření této podpory i na další znevýhodněné skupiny vedle osob zdravotně postižených, při současném zakotvení mechanismů zabraňujících zneužívání systému. Pro úplnost je třeba uvést, že již v současnosti lze aplikovat jiné možnosti podpory sociálních podniků při procesu zadávání veřejných zakázek, zejména deklaraci záměru zadavatele obsaženou v zadávací dokumentaci a přinášející definici sociálního podniku, a použití multikriteriálního hodnocení, kdy se zadavateli prokazuje splnění pojmových znaků sociálního podnikání. Zadavatel tím tedy nevyklučuje dodavatele, kteří požadovaná kritéria v příslušném rozsahu neprokáží.

E) Osvěta

Neméně důležitá je osvěta. Je naprosto nezbytné navyšovat obecnou informovanost o přínosech sociálního podnikání, vyzdvihovat příklady dobré praxe, propojovat soukromý, veřejný a neziskový sektor a motivovat veřejnost k zodpovědnému nákupu výrobků a služeb.

POUŽITÉ PRAMENY

Asmalovskij, A., & Sadílek, T. (2016). Současnost sociálního podnikání v České republice a na Slovensku. *Sociologia*, 48(4).

Bažantová, I. (2002). Družstevní a svépomocné koncepce v českém ekonomickém myšlení: vývoj názorů a pokusů o praktickou realizaci do roku 1948. *Prospektrum*.

bepa, 2010. *Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union..* Luxembourg, Publications Office of the European Union

Cutt, J., Murray, V. V., & Murray, V. (2000). *Accountability and effectiveness evaluation in non-profit organizations* (pp. 96-125). London: Routledge.

Čepelka, O. (2003). *Průvodce neziskovým sektorem EU, 2.díl..* Liberec: Omega Liberec.

Defourny, J., & Pestoff, V. (2008). *Images and concepts of the third sector in Europe.*

Defourny, J. (2014). *Social enterprise and the third sector: Changing European landscapes in a comparative perspective.* Routledge.

Defourny, J.: Introduction: From third sector to social enterprise. In: Borzaga, C., Defourny, J.: *The Emergence of Social Enterprise* (eds). Routledge, London 2001

Holz, M. (2017): *Introduction to the Social Entrepreneurship.* Brno

Hunčová, M. (2004). *Ekonomický rozměr občanské společnosti.* FSE ÚJP, Ústí nad Labem: Ústí nad Labem.

Hunčová, M. (2008). *Sociální ekonomika a sociální podnik v teorii a praxi.* Bruntál: Vlastenecký poutník.

Monzon, J.L. & Chaves, R. (2017). *Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union.* CIRIEC 2017

MULGAN, Geoff. *Measuring Social Value.* In: *Stanford social innovation review* [online] . 2010. [cit. 2017-09-30] , Dostupné z http://www.ssireviex.org/articles/entry/measuring_social_value

Roelants, B. *Enlarging the Social Economy.* Available at <http://www.krakow2004.coop/docs.php>

Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1997). *Defining the nonprofit sector: A cross-national analysis.* Manchester University Press.

Venclík, M. a kol. *Začleňování osob s duševním onemocněním schizofrenií do společenského a pracovního života.* Brno: 2015. Vydal JMK v rámci projektu "Zdravý kraj". Vydání první. ISBN: 978-80-905683-3-4. VENCLÍK, Milan, Josef BÜRGER, Věra VOJÁČKOVÁ, et al. *Sociální*

podnikání v praxi. Brno: Komora sociálních podniků ve spolupráci s Jihomoravským krajem, 2016. 67 s., ISBN 978-80-905683-4-1.

YOUNG, Rowena. NICHOLLS, Alex. Social entrepreneurship: new models of sustainable social change. Oxford: Oxford University Press, 2006, For What it is Worth: Social Value and the Future. ISBN 0-19-928388-5.

WILDMANNOVÁ, Mirka. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ: NOVÁ DIMENZE ŘEŠENÍ PRO SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ OSOBY NA TRHU PRÁCE (PŘÍPADOVÁ STUDIE JIHOMORAVSKÉHO KRAJE). In VŠE Praha. Sociální politika 2016 - nové výzvy v nejisté době. 1. vyd. Praha: VŠE Praha, 2016. s. 160-169, 10 s. ISBN 978-80-245-2172-5.

WILDMANNOVÁ, Mirka. Sociální inkubátor jako nástroj rozvoje regionální a inovační politiky. In Ing. Viktorie Klímová, Ph.D. a Ing. Vladimír Žítek, Ph.D.. 20TH INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL SCIENCES. Brno: Masarykova univerzita, 2017. s. 444-450, 7 s. ISBN 978-80-210-8586-2. doi:10.5817/CZ.MUNI.P210-8587-2017-58.

WILDMANNOVÁ, Mirka. Sociální inkubátor jako nástroj rozvoje regionální a inovační politiky. In Ing. Viktorie Klímová, Ph.D. a Ing. Vladimír Žítek, Ph.D.. 20TH INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL SCIENCES. Brno: Masarykova univerzita, 2017. s. 444-450, 7 s. ISBN 978-80-210-8586-2. doi:10.5817/CZ.MUNI.P210-8587-2017-58.

